

□ HIDVÉGI □

GRÓF MIKÓ IMRE EMLÉKEZETE

A SEPSISZENTGYÖRGYI EV. REF.
SZÉKELY MIKÓ-KOLLÉGIUM ELŐL-
JÁRÓSÁGÁNAK MEGBIZÁSÁBÓL

SZERKESZTETTE

PÉTER MÓZES

IGAZGATÓ-TANÁR

VIII/53.

"Et facere et pati fortia"

1906

Jókai-nyomda r.-t.

Sepsiszentgyörgy.

□ HIDVÉGI □

GRÓF MIKÓ IMRE EMLÉKEZETE

A SEPSISZENTGYÖRGYI EV. REF.
SZÉKELY MIKÓ-KOLLÉGIUM ELŐL-
JÁRÓSÁGÁNAK MEGBIZÁSÁBÓL

SZERKESZTETTE

PÉTER MÓZES

IGAZGATÓ-TANÁR

„Et facere et pati fortia“.

1906

Jókai-nyomda r.-t.
Sepsiszentgyörgy.

Erif Miles Moore

ELŐSZÓ.

Hidvégi gróf Mikó Imre születésének százados emlékét hálás kegyelettel ünnepelte meg a sepsiszentgyörgyi ev. ref. Székely Mikó-Kollégium.

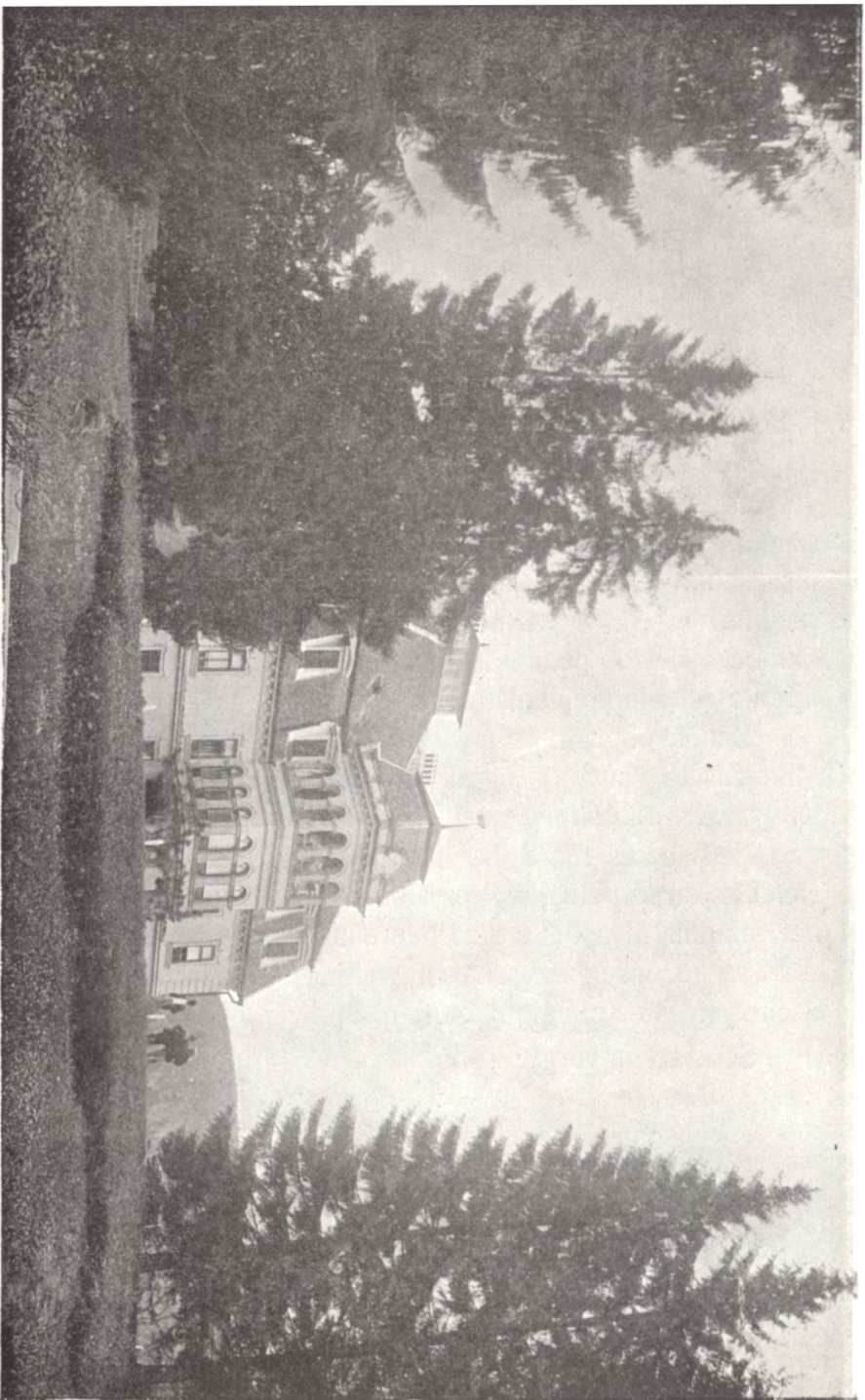
Születésnapjának egy századik évfordulóján 1905. szeptember 4-én a magyar társadalom támogatása mellett díszes márvány emléktáblával jelölte meg a nagy alapító szülőházát, Mikes Ármin gróf zabolai kastélyát. 1905. október 18-án pedig iskolai emlékünnepély keretében újította fel alapítójának áldott emlékezetét.

Emlékkönyvünk, melynek tiszta jóvedelmét az ifjúsági Mikó-zászló javára fogjuk fordítani, ezen ünnepélyek lefolyását örökíti meg.

Hisszük és reméljük, hogy Hidvégi gróf Mikó Imre életéből, dicső példájából és alkotásaiból lelkesedést meríthet minden olvasó s e tudatban e kegyeletes emlékkönyvet a m. t. közönségnek szíves figyelmébe ajánlja az ev. ref. Székely Mikó-Kollégium előljárósága.

Sepsiszentgyörgy, 1905.

GRÓF MIKES ÁRMIN KASTÉLYA ZABOLÁN.
(Gróf Mikó Imre szülőháza).

I.

Gróf Mikó-ünnepély Zabolán.

1905. szeptember 4.

Százados emléknök kegyeletes megünneplésére sereglett össze Hidvégi gróf Mikó Imre születésének 100-ik évfordulóján 1905. szeptember 4-én Zabola községbe a magyar társadalom.

E napon jelölte meg a sepsiszentgyörgyi ev. ref. Székely Mikó-Kollégium a társadalom hazafias támogatása mellett diszes márvány emléktáblával Mikes Ármin grófnak azt a történelmi nevezetességű kastélyát, melyben a Kollégium nagy alapítója született.

Zabola község 1905. szeptember 4-én már kora reggel ünnepi hangulatot öltött magára, hogy nagy szülöttének, Erdély Széchenyijének százados emlékét méltó kegyelettel ünnepelhesse.

Az ünnepély helybeli rendező-bizottságának tagjai Földes György ev. ref. lelkész, elnök, Végh Endre főgimn. tanár és Barabás Benedek uradalmi intéző vezetése alatt reggel 7 órakor a község háza előtt gyülekeztek; innen $\frac{1}{8}$ órakor kocsikkal és szekerekkel kivonultak az állomásra, a hová a vonat megérkezéséig a vidékről is szép számu, ünneplő közönség gyűlt össze.

Ott voltak az orbai ev. ref. egyházmegye papi testülete Csia György és Séra Lajos főgondnokok, dr. Bartha Imre algondnok és id. Péter Károly esperes vezetése alatt, a kézdi ev. ref. egyházmegye képviselői, élükön Bodor Géza esperessel, az orbai szolgabíró, és a községi s körjegyzők Hollaky Attila főszolgabíró vezetésével, az orbai tanítói kar képviselői stb. stb.

A vonat a zabolai polgári zenekar Rákóczy-indulója mellett 8 óra 18 perckor érkezett meg, hozva az ünneplő közönség többi tagjait, kiknek névsorát következőkben sorolhatjuk elő: az erdélyi ev. ref. egyházkerület képviselőjében dr. Bartók György püspök;

a M. Tud. Akadémia képviselője dr. Márki Sándor kolozsvári egyetemi tanár ; az Erdélyi Gazdasági Egylet képviselőjében B é l d i Tivadar nagybirtokos ; Háromszékvármegye képviselőjében S z e n t - I v á n y i Miklós kir. tanácsos, alispán, K e l e m e n Lajos tisztügyész, G y á r f á s Győző kir. főmérnök, K ó n y a Miklós főszolgabíró, B é l d i Pál vm. tb. főjegyző. Gróf Haller János főispán távoll maradását következő táviratban mentette ki :

Gróf Mikes Ármin

Zabola.

Családi körülmények folytán mély sajnálatomra nem vehetvén részt a feledhetetlen nagy hazafi és nemeslelkű emberbarát dicső emlékének adózó ünnepélyen, erre tekintettel felkérlek, kegyeskedjél a mai ünnepélyen képviselni engemet. Egybegyűlteknak mély tiszteletem. Titeket üdvözl

Homoród.

gróf Haller, főispán.

A sepsi ev. ref. egyházmegye képviselői J ó z s a Sándor esperes vezetése mellett ; az erdővidéki ev. ref. egyházmegye képviselőjében Z a t h u r e c z k y Gyula egyházmegyei főgondnok, kollég. gondnok ; az udvarhelyi ref. egyházmegye képviselőjében M e n y h á r t András tiszteletbeli esperes ; Sepsiszentgyörgy város képviselőjében dr. B e n e István országgy. képviselő és ifj. Gödri Ferenc polgármester ; a nagyenyedi Bethlen-főiskola részéről G á s p á r János főgondnok és dr. F a r n o s Dezső főgimn. tanár ; a kolozsvári ref. kollégium részéről dr. I m r e h Sándor főgimn. tanár ; a székelyudvarhelyi ref. kollégium részéről S o l y m o s s i Endre főgimn. tanár ; a szászvárosi Kun-Kollégium részéről S á n d o r János gondnok és M á y e r János főgimn. tanár ; R á p o l t i Mózes uzoni jegyző, mint a háromszékvármegyei községi és körjegyzők elnöke ; A n t a l f f y Elek, mint a sepsiszentgyörgyi állami polgári fiúiskola képviselője ; a Székely Mikó-Kollégium előjárósága és ifjusági énekkara.

A vendégeket, a kik dr. Bartók György ref. püspökkel élükön a Székely Mikó-Kollégium ifjuságának a budapesti országos torna-versenyen elnyert győnyörű vándorzászlója alatt állottak fel, a zabolai egyházközség és az orbai egyházmegye nevében F ö l d e s

György lelkes üdvözölte meleg szavakkal. Üdvözlő beszédében szépen vázolta a nap jelentőségét és az ünnepély célját.

Az üdvözlésre dr. Bartók György ref. püspök válaszolt s válaszában hálás kegyelettel emlékezett meg Mikó Imrének érdemeiről, a ki nemes irányu tettekkel szolgálta hazáját, nemzetét és egyházát.

A lelkes éljenzéssel fogadott válasz után az ünneplő közönség hosszú kocsisorban vonult be a községbe, hol az ev. ref. templom körüli téren felállított diszkapu előtt nagy közönség várta a vendégeket. Itt láttuk Kézdivásárhely polgármesterét dr. Török Andort, Papp Mihály csendőrezredest, a kézdivásárhelyi róm. kath. főgimnázium küldötteit: Gáspár István és Asbóth Viktor főgimn. tanárokat, a kézdivásárhelyi polgári és elemi iskolák képviselőit stb.

A templomkerítésben levő emelvényről a község nevében Both György községi jegyző tartott üdvözlő beszédet, melyben a hagyományos székely vendégszeretet lelkes szavakkal nyilatkozott meg. Az üdvözlő beszédre dr. Bodor Tivadar kollég. főgondnok válaszolt s mondott köszönetet a szives fogadtatásért.

Innen harangzugás mellett vonult fel a közönség gróf Mikes Ármin kastélyához, hol az emléktáblával szemközt elterülő parkirozott téren a kastély tulajdonosa gróf Mikes Ármin és neje szül. Bethlen Tima grófnő lekötelező szívéllyességgel fogadták a vendégeket.

Az ünneplő közönség között a felsoroltakon kívül ott láttuk a család tagjai közül gróf Pejacsevich Mikó Endrét, Mikó Imre gróf unokáját, gróf Mikes János gyergyóalfalusi róm. kath. plebánost, Szentkereszty Béla bárót és gróf Eszterházy Kálmánt, mint az Erdélyi Múzeum-Egylet elnökét.

A leleplezési ünnepély.

1. A leleplezési ünnepélyt a zabolai polgári zenekar nyitotta meg Balogh Albert zabolai tanító vezetése mellett „Im arcunkra borulunk“ c. szép egyházi dallammal.

2. A Székely Mikó-Kollégium ifjusági énekkara I. Szász Béla főgimn. tanár vezetése mellett nagy hatással énekelt a „Szózat“-ot.

3. Bodor János zágoni ev. ref. lelkes és kollégiumi gondnok a kastélynak emelvényül szolgáló lépcsőzetéről tartotta meg

A ZABOLAI MIKES-KASTÉLY NYUGATI OLDALA GR. MIKÓ IMRE EMLÉKTÁBLÁJÁVAL.

Gere J. eredeti felvétele.

gyönyörű emlékbeszédét, mely a jelenlevő ünneplő közönségnek minden tagját magával ragadta s gróf Mikó Imrének életét minden részletében hatásosan kidomborította.

* * *

Bodor János emlékbeszéde.

Az emlékezet legszentebb joga, legnemesebb kötelessége az emberi léleknek. Jog, mely senki másnak érdekébe nem ütközik, kötelesség, mely őszinte szívből jöve, soha sem lehet nyomasztó. Az emlékezés ápolása, külső jelek állítása : a multtal szemben hála, a jövővel szemben buzdítás.

E szent jogot gyakoroljuk, e nemes kötelességet teljesítjük ; hálával adózunk a multnak, buzdítjuk a jövőt, mikor a végtelen térben és időben külső jellel jelöljük meg azt a pontot, melyet egy kiváló pályafutás irt be kiindulási pontjául nemzetünk történetébe. Gróf Mikó Imre szülőházát jelöljük meg születésének 100 éves fordulóján emléktáblával, hogy legyen ez hirdetője a jelenben, biztosítása a jövőben, hogy az igazak emléke nem homályosul el a haladó idővel, sőt a messziség sötét hátterén még vonzóbban tűnik fel.

És ha emberi erény megközelítheti a tisztaság tökélyét, úgy bizonyára a dicső ősök iránti kegyeletet legkevésbé homályosíthatja meg az önzés. Az önzés, mely annyi látszólagos erényt tesz értéktelen cserépdarabbá. Mert valóban oly sok nagylelkű adomány nem a sebzett szív balzsamcseppje, hanem a jöttendő kéz csillogó ékszere akar lenni csupán ; annyi kegyeskedés nem az Isten fölé, hanem csak az emberek fölé akar emelkedni ; annyi segítő szolgálat nem más, mint visszavárt kézmosás ; oly sok fitogtatott áldozat nagy kamatra kölcsön adás ; annyi tiszteletnyilvánítás tulajdonkép csak felfelé kapaszkodás.

De a mig így az élők iránti hódolat oly sokszor rejthet magában valami mellékcélt, addig az ősökre való visszaemlékezés tiszta, szent. A koszorúval lehet hizelegni is a küzdő kezében levő zászlóra tűzve, de a sirhantra téve nevetséges volna a lent pihenővel szemben ez a gondolat.

Bizony szent az áldozat, melyet most gyújtunk fel, számítás nélkül való a hódolás, mellyel megállunk gróf Mikó Imrének megdicsőült emléke előtt. Az a legszentebb láng lobog fel szívünkben, mellyel a hálás gyermek világítja meg és ápolja a jó szülő emlé-

kezetét. Az ő nemes szellemének, áldozatkészségének gyermeke, nemzedékeket gondozó édesanyává — alma materre — fejlődve, neveltjeinek sokaságával, a Székely Mikó-Kollégium előjáróságával, tanáraival, tanulóival csoportosítják maguk köré a jeles ős utódainak, rokonainak, tisztelőinek seregét a kegyelet e napján.

És a mikor reám, erőtlentre vár a nagy feladat, hogy bár keskeny keretben képet rajzoljak az emléktábla fölé, életére pillantva látásomat megzavarja a fény s bizony félek, hogy szavam erőtlen lesz hiven méltatni őt.

A mint megcsendül lelkemben az emlékeztető, itt született: egy dicső pálya képe vonul lelkem előtt el, melytől mintha a keresztvétség és a hazafiság együtt keresett egyik eszménye: az egyenlőség homályosulna el. Egyenlőségre törekszik az igaz hazafiság, ezt keresi — és mert a földön el nem érhető — igéri a siron túl a ker. vallás. De hát valósul-e ez meg eleveneken vagy holtakon? Oh igaz, a sirban a porból vett por egyenlőképpen porrá lesz, de hát ki van-e ezzel merítve az ember élete? Bizony nincs és a fenmaradó részben újra az egyenlőtlenség nyilvánul. Lám az egyiknek neve is elszáll örökre a sirhant domborultával, a végső gyászdallal, míg a másiké fenmarad késő századokon. Ezek közt is egyiknek áldva, a másiknak átkozva emlegetik nevét.

De hát honnan származik ez az egyenlőtlenség a halál után? Az élet egyenlőtlenségéből. Lám, az Üdvezítő is különbségeket tesz: elsőnek, nagynak itéli azt, a ki szolgál sokaknak. Ime, gróf Mikó Imre is a másoknak való szolgálat, a nemzetéért való önfeláldozó munkásság lépcsőjén emelkedett ki honfitársai közül.

Kétségbe vonná ezt valaki? Rámutatna erre a főuri kastélyra, melyben életre jött; hivatkoznék arra a tekintélyre, melyet mindkét részről való szüleiről, őseiről örökölt? Én ezzel szemben állítom, hogy még soha senki e földön az emlékezetben halhatatlanná nem lett, csupán születése által. Maga az a fény, mely gróf Mikó Imrere őseiről szállt: azok hazafias munkásságának volt gyümölcse. Így ő maga is önfeláldozó munkássága, igaz honszerelme által tartotta fenn és fokozta ezt a fényt. Nem szükség ennek kimutatására részletes életírást adnom. Csak néhány támaszpontot veszek külső életéből, hogy jellemét a n. é. közönség elébe állíthassam.

Született e házban, 1805. szept. 4-én. Szülői voltak gróf Mikó György és Mikes grófnő. Édes anyjának korai elhunytá folytán, neveltetését a nagyszülők végzik. E szent feladat teljesítésére költöztek 1811-ben marosújvári birtokukra, hogy a kis unokát a nagy-

enyedi Bethlen-főiskolába járathassák. Óh mily mély bölcsesség, nagy előrelátás volt ez a főuri körökben, akkor csaknem kizárólagos házi neveléssel szemben. Igen, mert az életre csak az élet nevelhet, a közélet nyilvánulásai pedig csak nyilvános iskolákban lelhetők fel. Mikó híven használta fel és későbbi nagy áldozataiban találta meg az iskolától nyert áldást. Kitüntetéssel végzett, aztán kancellista lett a marosvásárhelyi kir. táblán. Már ifjúságában kitünt, hogy az ősöktől örökölt tekintély, a nagyszülők bölcs gondozásán felül még egy nagy isteni adománnyal, a tehetség kiválóságával is bir. De koránt sem szabad azt hinnünk, hogy a kiváló tehetség csupán könnyebbséget nyújt. Ellenkezőleg sok emberre nézve veszélybe sodró kísértés ez. Sokakon csapássá válik ez isteni áldás. Igen, mert olyan ez, mint a tiszta nyári napfény, vagy elbizakodottság hevével perzseli, vagy a tétlenség hűs árnyába kergeti birtokosát.

Mikót megóvta e kettős veszélytől kiváló munkaszeretete. Ezt méltatta benne a kir. tábla nagytekintélyű elnöke, Székely Mihály, így irván a nagyatyához vizsgálja után: „Imrének igen szép készüllete van s a mellett passziója van a munkához — — — kár volna neki egy órát is elveszíteni illetén készüllete nem használására.“

És ő nem is vesztett. Szolgálatba lépett az erdélyi kir. fő-kormányzóságnál. És a tehetséget gyümölcsöztető munkásság meglepő haladást biztosított számára. Fokozatosan folyton emelkedve, már 32 éves korában kormányzósági tanácsos, 10 évvel később Erdély kincstárnokává lön. Nemsokára pedig báró Jósika Sámuel lemondásával az udvari kancellária elnökségére hivatott meg. De bár alulról is újra megszólalt mellette a bizalom, mikor Erdély legjobbjai szólítják fel, hogy Bécsben maradva „hallgasson a honszeretet sugallatára, mely önt arra hívja, hogy nemcsak most, hanem a jövő nagyfontosságú országgyűlés alatt is a hon szívének tolmácsa, küzdelmeinek előbajnoka legyen“; ő csak megköszöni az uralkodói bizalmat, de nem fogadja el. Előrelátó lelke megsejté, hogy „a hon küzdelmeinek előbajnoka“ csak itthon lehet. Mégis mint kincstárnok 1848-ban a távol levő gr. Teleki helyett kénytelen volt átvenni Erdély kormányzását, a mikor a min. nagyobb hullámokat vető nemzeti küzdelem közepette is újra benne találkozik össze a felülről és alulról jövő bizalom, mikor az agyagfalvi székely nemzetgyűlés, mint kiküldött királyi biztost, egyhangulag választja elnökévé őt.

A gyorsan fejlődő események azonban nemsokára egészen a nemzeti ügy élére állítják őt, mikor megbízást nyer, hogy a kor-

mányszéknek orvoslását kérő panaszát személyesen vigye az udvarhoz fel. A mint azonban előre látható volt, e vállalkozásának eredménye siker helyett személyes szabadságának elvesztése lőn. Csak 10 hó múlva bocsátották haza Olmützből. És itthon mi várt reá? Zaklatás, felelősségre vonatás korábbi hazafias ténykedéseért az abszolutisztikus kormány részéről és gyanusítás itt is, ott is honfitársai részéről.

Vissza kellene élnem a n. é. közönség türelmével, ha az általános szokásnak engedve, megrajzolnám ennek a mozgalmas kornak a képét, hogy abban domborítsam ki az ő honfiui jellemét. Különbösen is eléggé ismeretes az a n. é. k. előtt. Csupán a nagy hatásra irányítom a figyelmet tehát, mellyel a nagy küzdelmek hullámai oly különböző módon érintik egyesek lelkét és irányítják cselekvését. Az egyiket végletekre ragadja a lelkesedés, a nemes szenvedély, míg a másikat tehetetlenné nyűgözi a kockáztatni semmit sem merő aggodalmas óvatosság. S szabad-e kétségbe vonni — haj pedig a küzdelem hevében kölcsönösen mily sokszor kétségbe vonják — hogy mindkettőt vezetheti az igaz honszerelem. És a kettő között halad a harmadik, a ki az óvatosság útját sem akarja eltévesztetni, de az elvhűségben is szilárdan állja meg helyét. Oh nem kell azt hinni, hogy ez a közép út már rózsákkal van hintve. Ellenkezőleg. A közbizalom mellett sokszor a minden irányból való elítéltetés is itt összpontosul.

Mély bölcsessége, igaz honszerelme, szelid lelkülete ezen az uton vezeték Mikót. És tartozunk elismerni, hogy az ő útja a legnemesebb hazafiság útja volt. Őt mindenben a tapintatos erély vezeté. Lehetséges, hogy nehéz megérteni ezt. Viz és olajkeverésnek kiálthatja az oly kor, melyben az egyik az önérték nélküli csuszás-mászásban keresi a tapintatosságot, a másik az oktan falkamenésben találja az erélyt. Mikó igaz hazafisággal igyekezett kerülni és elhárítani a végzetessé válható nagy megrázkodtatásokat, összeütközéseket, de önértékkel állott szembe a hazafiság kísértéseivel. És a mi ily magatartás mellett ki nem kerülhet: a felülről való kegyvesztés, az alulról jövő gyanusítás fáj szívének, de meg nem ingatja jellemét. Pál apostol belső megnyugvásával tűri ezeket, szólván: „Kivánnék átok lenni — szívesen leszek átkozott — az én atyámfiáiért!” Önfeláldozón szolgál, míg lelkiismerete parancsolja, de nincs hatalom, mely rábirhatná, hogy lelkiismerete, hazafiui önértéke ellen tegyen. Így szakad meg hazatérte után politikai pályája.

És így vonul újra vissza attól 61-ben, mint kormányiszéki elnök, mikor nemzeti érzülete tiltja, hogy részt vegyen a Szebenben kényszerített országgyűlésen. De újra készséggel veti munkára kezét, mihelyt meggyőződése szerint szolgálhatja nemzete előhaladását. Így vesz részt 1865-ben az uniót tárgyaló kolozsvári, majd megjelenik a pesti országgyűlésen és lesz tagja az alkotmányos miniszteriumnak 1867-ben. És bár Kemény Gábor utóbbi téren kétségbe vonja hivatását — mert érthetetlen módon a parlamenti szóharcban keresi a miniszter kvalifikációját — el kell ismernünk, hogy ő nemzete javát munkálva, elévülhetetlen érdemeket szerzett minden téren.

Már politikai pályafutásának e rövid vázlatából kitűnik, hogy Mikónak legszebb jellemvonása volt a kitartás, a türelem. Hát a magánéletben mennyi alkalma volt gyakorolni az erényt! A közpályán kapott fájó sebek mellett hányszor kellett ajakához emelni a keserű pohárt ott, a hol erőforrást keresünk: a családi életben. Az édes anyát tulajdonképp meg sem ismerheté. Majd a felserdült ifjunak legédesebb ábrándjait tépi szét a halál jegyesének, Mikes Mária grófnőnek elragadásában. Aztán csakhamar a teljes árvaság nehezül reá a rajongással szeretett nagyanyának elvesztésében. Csak évek múltán tér vissza bizalma a családalkotáshoz és találja fel teljes boldogságát a gróf Rhédey Máriával kötött szent frigyben. Hej, de újra meg újra nehéz gyász borít éltére sötét homályt. 1848-ban nagyobb fiát, Ferencet veszti el. 49-ben, mikor Olinücből hazatér, feldult hazájában elhagyatott árvaságban találja házát is, a hű nőnek és édes anyának halála folytán. Majd ismét kisebb fiát, a jeles család utolsó férfi sarját, külföldi útjáról hazatérőben csak hideg tetemként ölelheti édes atyai szívére. Aztán nagyobb leányát, gr. Teleki Károlynét kell a sirnak adnia és egyetlen gyermekét Annát, özvegység gyászában gyámolítania.

Óh, valóban csak hősi erő lehetett képes elviselni a köz- és magánélet ily sulyos terhét. S vajjon miből merítette ő ezt a hősi erőt? Életrőli mind nagy kutatóssal keresik e kérdés megfejtését. Én pedig azt hiszem, hogy élete nagyon világosan adja meg a feleletet. Dolgozzál és imádkozzál! E két szó megvalósítása fejt meg a rejtélyt. Az ő erőforrása a munka és a hit volt mindég. A munka volt neki az üdítő szórakozás, a fáradalmak közt a pihenés, a szenvedésekben a vigasztalás. És a munkára talált tért mindig, ha hazafiui önérzete a politikai élettől visszavonulásra kényszeríté is, a társadalmi, egyházi életben, vagy éppen a kézműves műhely-

ben. S bizony, ha összehasonlítást kell tennünk : működésének áldásai itt még sokkal maradandóbbak.

Ő bölcsen felismeré, hogy a politikai küzdelmekben vagy éppen a harcmezőn kivivott nemzeti jogok, maga a szent szabadság is, csak akkor teremnek a nép számára valódi boldogságot, ha azok a nemzet öntudatos élettevékenységéből nyernek táplálékot. Éppen ezért anyágilag erősíteni, önértetében fejleszteni, hitében és erkölceiben szilárdítani a nemzetet : e magasztos cél lebegett lelke előtt mindég. Ezért fordított oly nagy gondot az erdélyi gazdasági egylet erősítésére, a jég- és tűzkárbiztosító társaság megmentésére. Ezért védelmezte oly kitarással nemzeti nyelvünk iskoláját, a kolozsvári nemzeti színházat az elnyomatás éveiben. Ezért volt nemcsak névleg, de fáradhatatlan munkásságban gondnoka az erdélyi ref. egyházkertületnek, a nagyenyedi Bethlen-főiskolának. Ezért karolt fel minden közjót célzó intézményt buzdítással és áldozattal. És a mily ellenállhatatlan volt szelid buzdítása, ép oly magával ragadó az áldozatokban példaadása. Iskolák és egyházak, közhasznú és művelődési intézmények oly bőven élvezik áldozatkészségét, a mily szűkre korlátozta saját igényeit. Így emel védő bástyát szűkebb nemzete, a székelység számára a Székely Mikó-Kollégium alapjának megszilárdításában, fennállásának biztosításában.

A nemzeti öntudat fejlesztése lebeg szemei előtt a történelem tanulságának tudományos kutatásában és a mult emlékeinek a muzeumban összegyűjtésében. Prófétai ihletettséggel szól : „A mely nemzet elhanyagolja történetét, az vagy teljesen lemondott magáról, vagy pedig tulbizakodás, könnyelműség bűnében szenved. Tízszor eleshetünk s míg történeteink állnak, újra felkelhetünk. Ezért leszállok gyenge fényű fáklýával az elsűlyedt századokba. Itt egy derék elődünket szólaltatom meg, kinek ajkán eddig a nem ismeretetés zárköve feküdt s kinek felszabadított szava azt dörgi fülünkbe : szeressétek a hazát ! Amott egy hajdankori vár romjaihoz vislek, melynek porladozó falai azt kiáltják felénk : szedjétek össze, építsétek uj hajlékká a multak összedült csarnokait ! Néhol egy dicsőül vivott, vagy visszavonás miatt elveszített csatatér bajnokainak csontjait gyűjtöm egybe, kik szivrendítően szólnak : „egyesüljetek !“ És itt sem marad a buzdításnál, hanem példával jár elől. És nemcsak maga tanulmányozza, hanem mások számára is igyekszik feltárni a multak emlékeit. Az országos gondokkal elfoglalt államférfi, a kényelemben élhető főur nem szégyenli az írói tollat. Most kisebb értekezésekben folyó iratok lapjain, majd önálló nagyobb munkáiban

rajzolja a korok és egyesek képét. És pedig nem világra szóló nagy események rugóit keresi, hanem többnyire szűkebb hazája Erdély foglalkoztatja lelkét. Ennek gyűjti nagy szorgalommal „történelmi adatait“. És nemcsak világrengető hősök alakján akad meg tekintete, hanem valóban a nem ismertetés zárköve alól keresi fel a zajtalan munka zászlóvivőit, a Bod Péterek, a Benkő Józsefek, az egyszerű kálvinista papok életében, feltűnés nélküli munkájában talál nemzete számára megörökítendő kincseket.

A múlt emlékeivel a nemzeti érzület ápolása lelkesítette arra a küzdelmes munkára, arra a nagy áldozatra, mellyel megalapította az erdélyi nemzeti muzeumot. Istenem! mily szívós kitartásra, mekkora küzdelemre volt szükség csak ahhoz, hogy kieszközölje erre a bécsi kormány engedélyét! Hogyan? — kérdik talán most némelyek: csak nem félt a kormány a muzeumban összehalmozódó régi csontoktól, mohos kövektől, rozsdás vasaktól? Bizony félt — és saját szempontjából nem is ok nélkül. Most valóban Mikónak lelke is azzal a gondolattal volt telve, hogy míg a muzeum-egylet tömöríteni fogja nemzeti munkára a haza hű fiait: addig azok a régi csontok, mohos kövek, rozsdás vasak buzditólag fognak beszélni a nemzetnek régi nagyságáról, küzdelmeiről.

És végül talán szükségfeletti is — bár erőtlentül — megrajzolt képén külön jeleznem még egy vonást: mély vallásosságát, őszinte egyháziasságát. Hisz, ha a történelmet, az emberiséget e nagy ítélőmesterét kérdezzük: nem találunk igazi emberi nagyságot, kinek szelleme ne táplálkozott volna a vallásból. Avagy nem igaz-e, hogy a tiszta vallásos élet maga az eszményi élet — és nem foly-e ebből, hogy bármely téren csak az őszintén vallásos lélek képes csüggedetlenül törni eszményi célok felé?

Ez az őszinte vallásosság vonul végig az ő egész életén. Ez adta meg neki a krisztusi szelidség és alázatosság felmagasztaltatását. Ez nyilatkozott meg különösen egyháziasságában, melyet sohasem alacsonyított le az egyéni hiuság külső köntösévé, vagy a világi emelkedés lépcsőjévé. Vallásossága adta meg életének összhangját, belső nyugalmát, honfiúi jellemét, hogy soha össze ne tévessze a tapintatos óvatosságot az önérzet megtagadásával és az igaz lelkesedést a megfontolatlan hebehurgyasággal. Ez emelte szívében a szenvedések és gyanúsítások sebzése elé a tiszta lelkiismeretnek áttörhetetlen paizsát. Ez képesítette megmutatására annak, a mit hirdetett, hogy „tiszta jellemnek csak az mondható, melyhez sem a magán, sem a nyilvános életből szeny nem tapad.“

Hogy ő ilyen jellem volt: bizonyoságot tettek mellette a kor legjobbjai, kik oly nagy tisztelettel csatlakoztak hozzá, karolták fel kezdeményezéseit; bizonyoságot tett az a mélységes megindulás, mely halálán tölté el a sziveket és a melynek nyilvánulásáról azt írja az egykori tudósítás: „temetéséhez hasonlót sohasem látott Kolozsvár s valószínűleg nem is fog látni a közel tizedekben. Nincs ecset és toll, mely hű vonását és teljes részletes leírását adná a nagyszerű temetésnek.“ 1876. 1. 10

Hej, de a temetés, mégis csak enyészetbe kísérés. Az elenyészhetetlen bizonyítékokat az életben keressük — s valóban itt találjuk fel. Bizonyoságot tesznek mellette örökké való alkotásai, melyek buzgó fáradozásainak, áldozatkészségének köszönik létüket. Valóban örökkévalók ezek, mert a mint a látható dolgok általán az örökkévaló szellem-világnak, úgy ezek az ő halhatatlan szellemének képezik kinyomatát. És különösen vissza kell tükrözni ezek közt az ő szellemét annak az intézetnek, mely büszkén viselheti és éppen azért méltán tartozik viselni az ő nevét. Ott kell lengeni ebben mindenkor a vezérek és küzdők, tanárok és tanulók felett az igaz hazafiság, a tiszta vallásosság, a nemes lelkesedés, az önzetlen munkásság szellemének. És hogy az ő szelleme ápolva van: hirdeti most a hálának eme nyilvánulása, mely születésének 100 éves fordulóján emléktáblával jelöli meg születését.

Hadd legyen hát láthatóvá és legyen tündöklő fényűvé az egyszerű emlékjel; sugározzanak arról a hála és az ő követendő érdemei. De tündököljön fel és soha el ne homályosuljon az emlékezetben Mikónak megdicsőült szelleme, vezesse tűzoszlopként a ránehezült megpróbáltatások kiellen pusztáin, sötét éjszakáin a boldogság ígértföldje felé ezt a nemzetet, mely megbűnhődte már a multat s jövőndőt — elmondám.

* * *

Beszéde közben hullott le a lepel a kastély falába helyezett emléktábláról, melyet szürke gránit márványból vörös márvány keretézéssel Gerenday A. és fia budapesti jó hírnevű cég készített. Az emléktábla felsőbal sarkában művésziiesen vésett és aranyozott címerrel s mind a négy sarkában egy-egy bronz rozettával van ellátva.

Az emléktábla szövege következő:

Et facere et pati fortia.

Ebben a házban született 1805. szeptember 4-én Hidvégi gróf Mikó Imre. Hidvégi gróf Mikó György és zabolai gróf Mikes Borbála fia, Magyarország közlekedésügyi minisztere, a Magyar Tudományos Akadémia tiszt. tagja, az Erdélyi Múzeum-Egylet alapítója, a Magyar Történelmi Társulat számos társadalmi és Gazdasági Egyesület elnöke, az Erdélyi ev. ref. Egyházkerület és több ev. ref. Kollégium gondnoka, a sepsiszentgyörgyi ev. ref. Mikó-Kollégium nagy alapítója, v. b. t. t., a székeklyeknek 1876. szeptember 16-án elhalt nagyszülőtte, „Erdély Széchenyije“.

E táblát a magyar Társadalom támogatása mellett a jelmondatához egész életével hű székekly születésének századik évfordulóján állította

A Székely Mikó-Kollégium.

4. A 32 falusi leány s felényi ifjúból álló zabolai vegyesdalkar Földes György lelkész vezetése mellett a „Háromszinű zászló lobog“ c. dalt adta elő meglepő sikerrel.

5. Szabó Jenő kézdivásárhelyi ev. ref. lelkész szavalta el költői lendülettel megírt ünnepi ódáját, melynek mind tartalma, mind előadása méltó gróf Mikó emlékéhez.

* * *

Szabó Jenő ódája :

Mikó Imre emlékezete.

A kik meghalni mentek hősi harcba,
Csodálom, áldom én a hősokeket ;
Sirjokra fényt vet a dicsőség arca,
S örök virágot lelkünk hinteget.
Csatáik hírét szálló dal ragadja,
Tettök világít, mint oltári láng,
Mert értted mentek, értted, áldozatra,
Oh föld ! Te édes, szenvedő. anyánk !

Kik a hazát a vérpadig szerették,
Csodálom, áldom a mátyrokat ;

Hová elomló hamvokat temették,
A Golgotához hő vágy hívogat.
S bár durva lábak sokszor megtapodják,
A szent rög ott mindig tanítani fog :
„Egy úr a földön: az örök szabadság!
Erőtlen az erőszak! Él a jog!

Dicső a hősök önfeláldozása,
Szép és dicső a vértanuhalál,
De úgy vagyunk az Isten képe-mása,
Ha életünk örök munkában áll!
Mert égi, szent rokonságot mutat
A földi lét a roppant végtelennel;
Egetnyitó: fenséges öntudat,
Hogy a teremtés társa lett az ember!

Oh, téged is, ki régen elpihentél,
E láng vezérel egy nagy élten át!
Emléked fénye még szívünkbe bent él
És most is áldva gondolunk reád!
Nem bűsz csatáknak véres glóriája
Köríti fénynyel tisztos arcodat;
Önzetlen élet, munkás földi pálya,
Szünetlen égő, drága áldozat!

Boldoggá tenni néped millióit
Nemes szivednek csak egy vágya van;
Sok tört reményt szavad biztatva gyógyít,
Nagy Jóltevő — magad boldogtalan!
Kit végzetül csapás csapásra ére;
Kit sorsa gyászra, szenvedésre vitt,
Hogy balzsamot találj szived sebére:
Köszöngted egy ország sebeit!

Bús nemzedet várt a vigasztalásra,
E földön minket minden elhagyott,
A régi nagyság sírja már megásva,
Hideg láncunkra hulló könny fagyott;
Hervadt az ő szabadság rózsabokra,
A melyről büszke álmunkat szövök.
S te a k k o r kelsz a végzettel birokra
Munkálni egy szebb, boldogabb jövőt!

Mint félsz, remegsz, hogy ádáz harcz tűzében
Megsebzett néped — elsorvad henyén!
Rajongva érte — hányszor bánt a szégyen,
Hogy elmaradt a népek versenyén!

E fajt, hogy sokszor önhibái tépik,
Te mindig érzed s meg nem nyughatol:
Teremtő lelked aranyútát épít,
Lázás kezében fáklya lesz a toll!

És áldozol... Magasztos alkotásra,
Oh Nagy! neked nem vet határt a tér;
Nincs cél, szemed hogy bizton meg ne lássa,
Ha tette, fenkölt áldozatra kér!
Még szellemünk vergődik, hogy levesse
Az elnyomásnak vasbilincseit —
— S már házat adsz, hogy abba gyűjtögesse
Az ősteremtés drága kincseit.

Megóvni majd a sors viharja ellen.
Áttörhetetlen paizsot versz nekünk;
Edzett aczél ez: a tudás, a jellem!
Jövendő harczon védő fegyverünk!
S míg áldozol az ősi iskolára,
Szilárd alapját egy újnak veted,
Legyen a székelő szellem sziklavára
S viselje méltón a Mikó-nevet!

Édes fajomnak ifju nemzedéke,
Dicső alakját zárd szivedbe jól!
Legyen létednek legfőbb büszkesége,
Hogy a hazáért híven dolgozol!
Nem tör ma fegyver ősi birtokunkra,
Nem hi ma harcz véráldozatra már;
Igaz szabadság, boldogság a munka,
Reád a munka dicsősége vár!

Becsüld meg mind, ki lelke fényét szórva
Szegény fajodra dús kincset hagyott!
Többé ne rántsa köztünk senki porba
Könnyelmű szóval az igaz nagyot!
A mely Dicsőt megbecsüli, népet
Nem fenyegethet dicstelen halál;
Sújthat csapás — a vihar dühe téphet,
De Géniusunk diadalra száll!

* * *

6. A zágoni tanítói dalkör Nagy Imre zágoni ref. énekvezér
vezetése mellett kiváló precizitással adta elő a „Honfi dalt.”

7. A különböző intézetek, testületek és hatóságok képviselői;
a következő megemlékezések keretében mutatták be hálááldozatu-
kat a kegyelet oltárán:

"Et facere et pati fortia"

ERGEN A HAZBAN SZÜLETETT 1805. Szeptember 4-én

HIDVÉGI GRÓF MIKÓ IMRE

HIDVÉGI GRÓF MIKÓ GYÖRGY ES ZABOLAI GRÓF MIKES BORBÁLA FIA

MAGYARORSZÁG KÖZLEKEDÉSI MINISZTERE A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADEMIA TISZTELETRE ÉRTŐ
AZ EREDETI SZÜLEDEI EMLÉKTÁBLÁJA A MAGYAR TÖRTÉNELMI TUDOMÁNYOS AKADEMIA ELNÖKE ÉRTŐ
AZ EREDETI EMLÉKTÁBLÁJA A MAGYAR TÖRTÉNELMI TUDOMÁNYOS AKADEMIA ELNÖKE ÉRTŐ

A SEPSISZENTGYÖRGYI EVFELSZÉKELY MIKÓ-KOLLEGIUM MAGYAR TÁRSASÁG

V. R. T. T. ST. A SZÉKELYEK 1876. Szeptember 15-én EMLÉKTÁBLÁJA ELNÖKE ÉRTŐ

E TÁBLÁT A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADEMIA ELNÖKE ÉRTŐ

EGYKÖZMINT EMLÉKTÁBLÁJA A MAGYAR TÖRTÉNELMI TUDOMÁNYOS AKADEMIA ELNÖKE ÉRTŐ

A SZÉKELY MIKÓ-KOLLEGIUM

Magyar

GRÓF MIKÓ IMRE EMLÉKTÁBLÁJA A ZABOLAI MIKES-KASTÉLYON.

Schwarze eredeti felvétele.

a) A Magyar Tud. Akadémia megbízásából dr. Márki Sándor kolozsvári egyetemi tanár következő beszéd kíséretében helyezte e az Akadémia diszes koszoruját:

A vadrózsák földjén, annyi más koszorúval együtt, a Magyar Tudományos Akadémia is ékesítse a gróf Mikó Imre szülőházát, a Mikesek kastélyát. Azt az otthont, a melynek boltozatai, kertjének árnyas fái alatt olyan vidáman csengett a kis Mikó Imre kacaja, mint négy emberöltővel azelőtt a Zágomból el-ellátogató kis Mikes Kelemené. A vadrózsák illatával, mely a Székelyföldnek ezt a kies szögletét kikeletkor betölti, mindakét gyermek a hazaszeretet édes leheletét szította magába. Az feszítette keblöket a férfikorban is, mikor a politikai élet Nemeréje az egyiket egészen a rodostói tengerig sodorta, a másikat pedig levágta a haza letiport mezeire. A dicső fejedelmével bujdosó Mikes végre már csak „egyedül hallgatta tenger mormolását“, de megértette Rákóczi nagy lelkét az eget csapkodó tenger haragjában. Rég porladozott már, a mikor megjelenhettek törökországi levelei, melyek örök nemzeti eszményül éppen akkor állították oda Rákócit, mikor Martinovics és társai a vérpadra indultak.

Hatvan esztendő múlva, a század legnagyobb szabadságharcának elviharzása után, a székely vértanúk megmutatták, hogy ez az eszmény a demokrácia korában is örök és halhatatlan.

Ennek az újabb áldozatnak megrázó hatása alatt jutott Mikó arra a meggyőződésre, hogy peragit tranquilla potestas, quod violenta nequit: „Létünk — ugymond — nyelvünkötől, ez irodalmunktól függ. Irodalmunk legnagyobb jövőjü, legtermékenyebb része a hazai történet. Tízszor essünk el, s míg történeteink állnak, újra fölkelünk.“ Történelmi eszményét egyuttal történelmi feladatnak tekintette. „Ha van számunkra üdv — mondotta 1848-ban az unió kikiáltásakor Erdély kincstárnoka — ha van nemzeti önállóság, ha az európai népfajok ma-holnap bekövetkezendő élet-halál harcát tul élnünk sikerül: azt egyedül az uniónak köszönhetjük.“ Tizenegy esztendő múlva, mikor a győztes hatalom a két ország egyesülése elvét a császári összbírodalom eszméjének áldozta fel, tiszteleti tagi székét Mikó a M. T. Akadémiában Erdély különválása okainak fejtegetésével foglalta el; mert a mult élményeinek a jövőre való felhasználása tekintetében igen sokat várt attól, történetbuváraink ezt a vitás kérdést tanulmányozva, minő eredményeket állapítanak meg, minő képét hagyják hátra ama szerencsétlenségben nagy időknél és emberek-

nek, „a jelen oly keserűen nagy dolgokat ért s valóban kiábrándulhatott nemzedék történeti nyomozásainak eredményeiből mi megát a következőnek vérébe és lelkébe.“ Erre megfelelt ő maga, mikor 1866. április 14-én az unió ismételt kimondása után Erdély képviselőit Magyarország parlamentjébe vezetvén, történelmi küldetését azzal a fohással fejezte be, hogy „ez az egyesülés örökös legyen, melyet szétválás többé soha meg ne bonthasson.“

Miként lett ő ebben a csendes küzdelemben Erdély Széchenyi je, megkapóan kifejtette akadémiai emlékbeszédében Horváth Boldizsár, ki egybevetette ama két nagy jellem, Széchenyi és Mikó saját szerű lélektani jelenségét. A M. T. Akadémia akkori főtitkára, Arany János úgy találta, hogy Mikót, a ki a hon-szeretet melegevel foglalta önálló munkába történelmi kutatásait, megilleti kétségkívül a tudósok koszorúja; de „súlyos nemzeti halállal fenyegető nyomás idején módot keresni és találni, mellyel maga e nyomás, a visszahatás törvényénél fogva, a nemzetiség biztosítására, emelésére felhasználható s azt csüggedhetetlen kitartással, a társadalmi helyzet ezerszerű finom eszközeivel, anyagi áldozattal érvényesíteni, mint az Erdélyi Múzeum alapításával történt, ehhez a tudomány szeretetén kívül, a hazafiság inspirációja s oly egyéni tulajdonok kellene, minők csak nagyszabású férfiakban találhatók.“

Arany János és Horváth Boldizsár kezéből a M. T. Akadémia egykor a tudományos világ jelenlétében nyújtotta, most általam a székely nép színe előtt nyújtja koszorúját gróf Mikó Imrének. Ez a nép, az agyagfalvi nemzeti gyűlés óta legsűrűbb tömegben ma csoportosult gróf Mikó Imre körül. Erdély Széchenyi je, ha száz esztendő súlyát lerázva, új életre kelhetne, bizonyára azt mondaná most is, a mit elnöki székéből mondott az agyagfalvi nemzeti gyűlésen, hogy a „székely nép törvényes királyához tántorithatatlan hűséggel és öröklött szent vallásossággal hona és királya védelmében elvérezni kész; ellenben azok ellenségei a királynak, kik megingatják hű népeiben a királyság iránti kegyeletet, hitet és tényeken alapuló meggyőződést.“

És ismételve, a mit Erdély utolsó törvényes országgyűlésének berekesztésekor mondott: „Mindnyájan azon egy hon jogokban és kötelességekben egyenlő polgárai vagyunk, kiknek egy érdekek, egy óhajtasuk és törekvésük a királyi szék és hon fennmaradása, a nemzet java és dicsősége.“

Legyen áldott Mikó emlékezete!

b) Az erdélyi ev. ref. egyházkerület nevében dr. Bartók György püspök tette le a hála és kegyelet koszoruját halhatatlan emlékü főgondnokának szülőházánál az alábbi nagyhatású beszéddel:

Mélyen Tisztelt Ünneplő Közönség!

(Gyorsírási feljegyzések.)

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület is ebben az ünnepélyes órában a hálának és kegyeletnek adóját rója le a nagy és halhatatlan emlékü gróf Mikó Imre szülőházánál, midőn a székelység és legkiváltkép a Mikó-Kollégium emlékkövel jelöli meg a nagy alapítónak születése helyét.

Egyesek és nemzetek áhítják az örökkévalóságot: Gróf Mikó Imre nemcsak sovárogtat, de küzdött és harcot vívott az örökkévalóságért családja és nemzete számára.

Az emberiség megváltójáról mondja a szent könyv, hogy a dicsőséget nem tartotta magára nézve ragadmánynak, hanem megalázta magát, emberi formát vett magára és engedelmeskedett egészen a kereszthalálig.

Gróf Mikó Imrét nagy ősséggel és nagy vagyonnal áldotta meg a népek Istene, de ő mindezeket nem tartotta magára nézve ingyen adománynak, hanem ebben a hajlékban szívét betöltötte szeretettel; a Bethlenről, Erdély nagy fejedelméről elnevezett kollégiumban felfegyverezte magát hittől és tudománnyal, felövezte magát az életküzdővel, a szellem nemes harczának minden fegyverével.

S midőn a sorscsapások, édes fiának elvesztésével utját állották, hogy utódaiban lássa az ő nemes eszményeinek örökösét: lelkéhez azt az ifjúságot ölelte, a mely ma itt hálájának kifejezést adandó, e magasztos ünnepen megjelent.

Hozzátok fordulok hát nemes ifjúság, midőn egyházkerületünk nevében a gróf Mikó emlékének áldozom, és kérlek titeket, nyissátok meg fogékony szíveteket a Mikó emléke előtt, hogy tegye termékennyé ifju kebleteket.

Gróf Mikó agyával, szívével és egész életével a nemzeti nagyság jövődjéért küzdött. Hogy milyen lesz a nemzet jövője, az nagy részben ti rajtatok dől el, a magyar nemzet ifjúságán.

Szeretett barátaim! Ha követitek a nemes példát; ha gróf Mikó Imre fennkölt gondolkozása, nemes lelkülete, lángoló faj- és hazaszeretete; ha az anyaszentegyházhoz való buzgalma lelketekbe költözik és csírákat ver; ha az élet nehéz utain ő lesz példányképetek;

akkor ez a nemzet, a melynek fiai vagytok, uj erőre kél, és a Mikó nevének dicsősége a jövőben is felgyog.

Midőn a szívek oltárain felgyult az áldozati láng: ez oltárokról vigyetek magatokkal szent tüzet ti is.

Az erdélyi egyházkerület nevében a hála és kegyelet koszorújával áldozom Erdély nagy fia emlékezetének.

c) Az Erdélyi Múzeum Egylet nevében gróf Eszterházy Kálmán helyezett koszorút az emléktáblára következő szép beszéd kíséretében:

„Mily szép a természet a maga pompájában, mikor drága kincseit felmutatja és az embernek azt mondja: szép az élet. És mily szép az ember, midőn szívének drága kincseit előhossa és feltárja.

Ime, e hajlékot gyönyörűség övezi körül, mert itt az élet jelent meg. Ez ékesíti fel, s a mikor mi nem leszünk is, akkor is hirdetni fogja az ő maradandó emlékét. Gróf Mikó Imre születése századik évfordulója emlékének szolgálatában, az Erdélyi Múzeum és Gazdasági Egyletnek, nagy alapítója szellemi hagyományaképpen virágozni kell lennie.

A ki azt vallotta, hogy a legszentebb kötelesség a haza és emberiség iránti: ennek a nagy férfinak benn van időt muló szelleme az ő műveiben. A nagy embereket mindig az jellemzi, hogy ők nagyot, örökön örökké valót akarnak; mert az Isten örök szellem s az emberbe is örök szikrát oltott. Én az Erdélyi Múzeum Egylet nevében helyezek koszorút a nagy Mikó Imre halhatatlan emlékére.“

d) Az Erdélyi Gazdasági Egylet részéről Béli Tivadar helyezte el koszorúját e rövid megemlékezés után:

„Az erdélyi gazdák nevében hozom e koszorút gróf Mikó Imre emlékére. Hogy ki és mi volt ő, azt sokkal jobban elmondották már előttem, mint a hogy én azt elmondanám. Csak annyit vagyok bátor megemlíteni, hogy szerette hazáját, nemzetét és szerette a székely népet. Alkotásai az Erdélyi Gazdasági Egylet és a Székely Mikó-Kollégium mind nagylelkű és bőkezű adakozásairól tanuskodnak. Hazafiságáról nem kell szólnom ott, a hol azt már mindnyájan tudjuk.

Mi is ezért kegyelettel és hálával adózunk iránta; áldassék neve.“

e) Háromszékvármegye közönsége nevében Szent-Iványi Miklós, kir. tanácsos, alispán következő lelkes beszéddel helyezett koszorút az emlékkőre:

Nagyérdemű Közönség !

E szép, magasztos és lélekemelő ünnepélyen, melyet a Székely Mikó-Kollégium tisztelt előjárósága és nemes tanuló ifjúsága a hála és kegyelet jeléül rendezett, úgy érzem, úgy tapasztalom, hogy ez a vármegyének is magasztos ünnepélye. Nekem is egy igen szép kötelességet juttat, hogy vármegyénk nevében ehhez az emléktáblához e szép uri kastélyban H á r o m s z é k v á r m e g y e k ö z ö n s é g é n e k tiszteletét, háláját és kegyelete jelét letegyem. Igaz tisztelettel, hálával és kegyelettel kell mindig megemlékeznünk azon nemes, azon nagy székely férfiakról, a kik a székely nemzet fennmaradásáért nemcsak szóval, de tettel s ha kellett nélkülözéssel is szolgáltak, küzdöttek.

Azért a székely nemzetnek ez ünnepe, mert egy oly fényes csillagot láttunk megjelenni, mely ránk is áldásthintőleg világított és alkalmat adott a székely nemzetnek arra, hogy szellemileg és erkölcsileg a székely nevet ezen a téren megtartsa, miért a midőn mély köszönetemnek adok kifejezést, hálával teszem le a kegyelet, a tisztelet és a soha el nem muló szeretet koszoruját.

d) A Rikánbelőli Kommunitás részéről Bodor Géza, ref. esperes, mint a Rikánbelőli gyámintézet jelenlegi elnöke a Rikánbelőli Kommunitás lényegét ismertetve, hatásos beszédben adott kifejezést a kegyeletnek gróf Mikó Imre iránt és kijelentette, hogy koszorúmegváltás címen a Kommunitás iskolai alapítvánnyal örökíti meg a nagy évforduló emlékét.

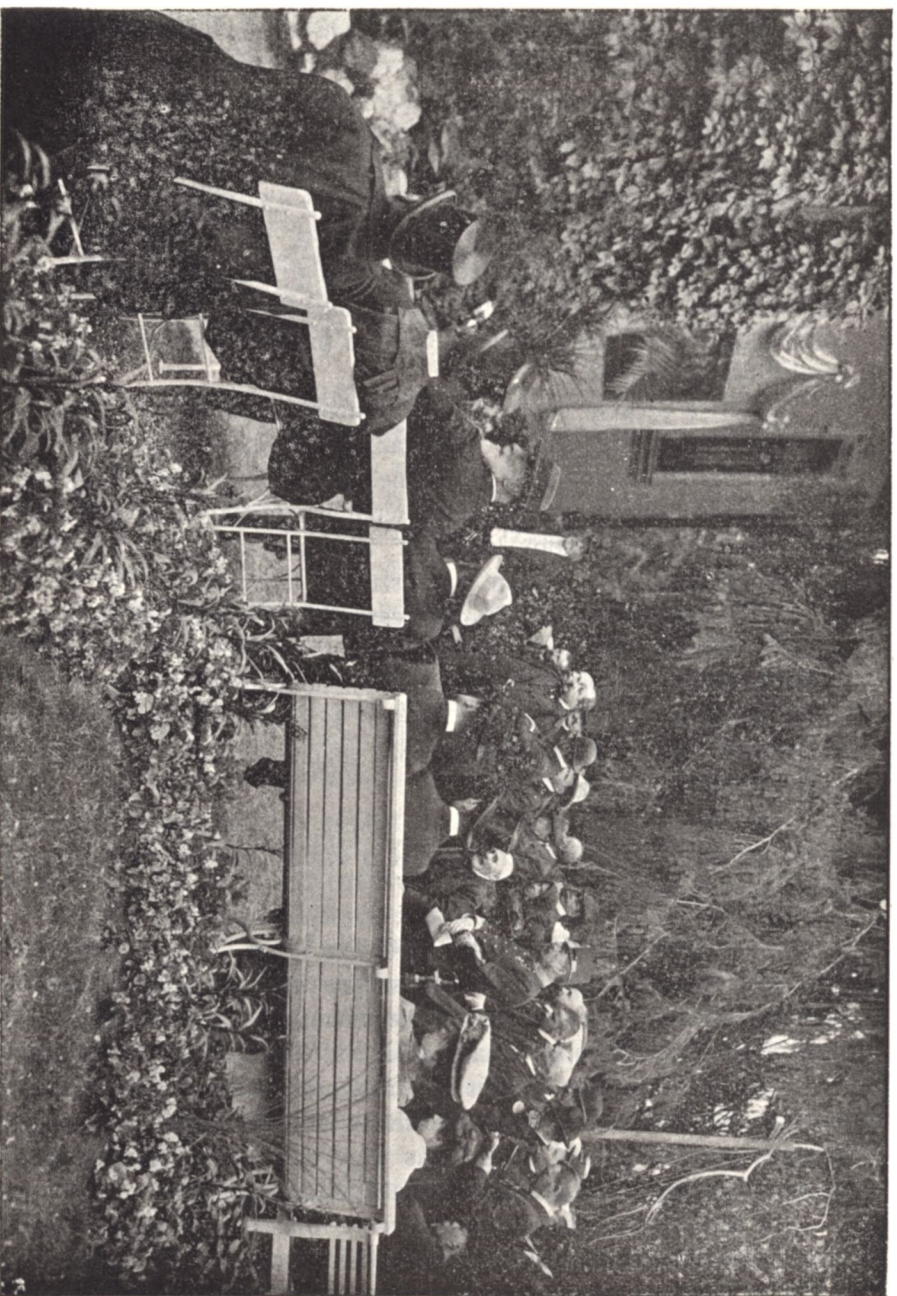
g) Végül Földes György, ref. lelkész dr. Zakariás János, orsz. gyűl. képviselő nevében tett koszorút az emlékműre következő megemlékezés keretében :

Mélyen tisztelt Ünneplő Közönség !

Dr. Zakariás képviselő urnak szintén nemzeti ügyben a nemzetközi békekonferencián kellett megjelennie és így személyesen nem jöhetett el ide, hogy a nagy Mikó emlékére koszoruját letegye.

Én az ő nevében teszem le e koszorút a nagy Mikó emlékére a képviselő urnak ezen szavaival: „Áldott legyen emléked, hidvégi gróf Mikó Imre, ki a tudás fegyverével felvértezve hazaszeretettel szolgálad nemzedek előhaladásának ügyét.”

A történelmi hagyományok szerint a római ember istenei szobrához zárandokolt, a végből, hogy együtt lehessen az ő istenével. „Hát mi mélyen tisztelt ünneplő közönség, honnan merithetünk nagyobb erőt, lelkesedést, mint dicső nagyjaink emlékére szentelt

PILANATFELVÉTEL GRÓF MIKÓ IMRE ZABOLAI EMLÉKÜNNEPÉLYÉRŐL 1905. SZEPTEMBER 4-ÉN.

Schwarze eredeti felvétel.

emlékművek mellett. Mert hát e tábla, valahányszor azt megtekintjük, mindig biztosít és erőt ad, hogy szeretett magyar hazánkat hiven szolgáljuk: érte szóljunk, gondoljunk és tegyünk, éljünk és ha kell meg is haljunk! Én is a szentkönyv szavaival zárom beszédemet: „Az igaznak emlékezete áldott, áldott, örökkön-örökké áldott!”

8. A magasztos és lélekemelő, hazafias ünnepélyt a Himnusz zárta be, melyet a zabolai polgári zenekar kísérete mellett az ünneplő közönség mély meghatottsággal énekelt el.

* * *

Az ünnepély lefolyása után Mikes Ármin gróf és neje sz. Bethlen Tima grófnő és Mikes János gróf látták szívesen gazdag és változatos reggelire a vendégeket a kastély termeiben; a míg a tanuló ifjuság a parkban levő árnyas tornatéren felterített asztaloknál nyert vendégszerető ellátást.

A társaság délben Zaboláról Kovászna fürdőre utazott, a hol közebéd volt a sétatéri vendéglő csarnokában. A közebéden százat meghaladó számban vettek részt, mely az ünnepély komolyságához méltó emelkedett hangulatban folyt le számos felköszöntővel.

Király ő Felségére dr. Bartók György erd. ev. ref. püspök mondott nagyhatású felköszöntőt. Eszterházy Kálmán gróf a Székely Mikó-Kollégium Elöljáróságát éllette és azon javaslatát terjesztette elő, hogy a mai kegyeletes és hazafias ünnep megörökítésére emlékfűzet adassék ki. Mikes János gróf dr. Bartók György ev. ref. püspökért, dr. Bodor Tivadar a Mikó- és Mikes-családokért és a jelenlevő családtagokért üritett poharat.

Dr. Bene István orszgy. képviselő szintén dr. Bartók Györgyre, Gyárfás Győző a Magyar Tud. Akadémiára és ennek jelenlevő képviselője: dr. Márki Sándor egyetemi tanárra mondtak hatásos köszöntőket. Ifj. Gödri Ferenc polgármester az Erd. Múzeum és Gazdasági Egyletre és jelenlevő képviselőjükre Eszterházy Kálmánra és Béli Tivadarra tosztozott nagy tetszés mellett. Háromszékvármegye közönségét képviselő Szent-Iványi Miklós alispánra és a jelenlevő tisztviselőkre Bodor Géza esperes; az ünnepélyen közreműködőkre és az összes vendégekre a Székely Mikó-Kollégium elöljárósága nevében Péter Mózes igazgató-tanár mondott köszöntőt. Poharukat emelték még Gáspár János, Bethl. koll. főgondnok a székelyekre, Sándor János szászvárosi főgimn. tanár,

a Mikó-Kollégium tanári karára, dr. Bartók György püspök a székiek, Imre h Sándor, kolozsvári főgimn. tanár Zabola és Kovászna községek közönségére, Gáspár István kézdivásárhelyi főgimn. tanár a testvér Mikó-Kollégiumra.

A vendégek nagyrésze a délutáni vonattal utazott el Sepsiszentgyörgy és Brassó felé.

Üdvözlő sürgönyök :

A Mikó-Kollégium tekintetes Elöljáróságának.

A Mikó-Kollégium nagynevű alapítójának, néhai gróf Mikó Imrének emlékünnepét benső érdeklődéssel kísérem a távolból is, és midőn az ünneplőkkel gondolatban magam is ünneplek, óhajtom, hogy az általa alapított Kollégium mindenkor bőlesője maradjon a hozzá hasonló nemes hazafiaknak.

Lukács,

vallás- és közoktatásügyi miniszter.

*

Nemzeti kulturánk nagy jötevőjének emlékére rendezett kegyeletes ünnepünkön lélekben ott vagyunk s küldjük szívünk teljével üdvözlőnk.

A sárospataki ref. főiskola.

*

A nagy alapító emlékének tisztelettel adózik s a nevét viselő testvérintézet virágzásán örvend

a Wesselényi-kollégium.

* * *

Az ünnepély alkalmából Darányi Ignác, a dunamelléki ev. ref. egyházkerület főgondnoka kollégiumunk főgondnokához következő üdvözlő sorokat küldötte :

Dunaórs, 1905. augusztus hó 25.

Igen tisztelt Főgondnok ur !

Őszintén köszönöm azon szives figyelmet, mellyel a f. év szeptember 4-iki Mikó-ünnepélyre meghívni szivesek voltak.

Élénk sajnálatomra a megjelenésben akadályozva vagyok, kegyeletes érzelmeimmel azonban jelen leszek én is azok közt, kik az ünnepelt fenkölt emlékének áldoznak.

Midőn arra kérésem, hogy elmaradásomat kimenteni s hazafias üdvözlétemet tolmácsolni méltóztassék,

kiváló tisztelettel vagyok

kész szolgálja

Darányi Ignác.

Adományok.

Hidvégi gróf Mikó Imre emléktáblájára a Székely Mikó-Kollégium előljárósága 1905. év tavaszán 89. jkvi szám alatt határozta el, hogy nagy alapítójának szülőházát közadakozásból emléktáblával jelöli meg s ennek folytán következő kéréssel fordult a magyar társadalomhoz:

„A Székely Mikó-Kollégium 1905. szeptember 4-én hidvégi gróf Mikó Imre születésnapjának századik évfordulóján emlékünnepet ül és ennek keretében Zabolán azt a hajlékot, melyben született, emléktáblával jelöli meg.

Ki volt hidvégi gróf Mikó Imre? A ki még nem tudná, nyissa fel a történelem könyvét és a legragyagóbb betűkkel irt lapon ama kiválók közt, kik szavakban és tettekben egyaránt nagyok valának, kik lelkek izzó vágyát valósággá változtatva, a faji, „z isteni és emberi szeretetet, a tudományt istápoló intézmények alapjait vetették meg, kik szívök magasra csapkodó lángjának fényével és melegével a diadalmas fejlődés útjait megjelölve, messze kiható időkre termékenyíték meg a kebleket, — őt is megtalálja. Vagy tekintse meg a Székely Mikó-Kollégium címét: e cimben — mint második alapítójának — büszkén viseli nevét.

Néhány szóval ez volt hidvégi gróf Mikó Imre. És kié volt?... A magyar nemzeté, de első helyen mégis a Székely Mikó-Kollégium áll és joggal vallhatja: enyém volt!...

Születése napjának századik évfordulóján ezért ül emlékünnepet és jelöli meg emléktáblával a zabolai hajlékot. A nagy alapítóval szemben mélyen érzett háláját külsőképen is nyilvánítandja, a hideg anyagra is felvésendi, hogy tolmácsolhassa: ki volt számára hidvégi gróf Mikó Imre!...

A Székely Mikó-Kollégium önmaga is, Elöljárósága, tanári testülete és ifjusága bizonyára összehozhatná azt az összeget, melybe az emléktábla előállítására kerül. Azonban hidvégi gróf Mikó Imre a magyar nemzeté is, tehát alkalmat kíván nyújtani mindenkinek, hogy tetszésszerinti adománnyal járuljon a költségek fedezéséhez.

Ez okból intézzük e felhívást a Nagyközönséghez abban a reményben, hogy midőn a szép cél érdekében adakozásra kérjük fel az igazi érdemet becsülni tudó, bárminő sorsban levőket is: nem vallhatunk szégyent, nem vallhat szégyent a nagyok közt is nagyok emlékére való hivatkozás.

Minden felhíváshoz egy példány gyűjtő-ívet mellékelünk azzal a kéréssel, hogy azt címzett a gyűjtött adományokkal együtt a Székely Mikó-Kollégium igazgatója, P é t e r M ó z e s atyánkfia kezéhez sziveskedjék juttatni.

A legkisebb adományt is nyilvánosan nyugtázzuk, a költségek után esetleg fenmaradó összeget pedig valamely később meghatározandó és hidvégi gróf Mikó Imre emlékéhez méltó célra fordítjuk.

A sepsiszentgyörgyi ev. ref. Székely Mikó-Kollégium előljáróságának 1905 május 13-án tartott üléséből

Ujvárossy József s. k.

kir. tanácsos, főgondnok.

I. Szász Béla s. k.

jegyző."

Ennek folytán a Kollégium igazgatójához következő adományok érkeztek:

	K	f		K	f
Alzner János .	1	—	Bardoc Matild	—	40
Andrásh Róza	—	40	Bartha Imre dr.	2	—
Antal Birike	—	20	Bartha József .	1	—
Antalfy Elek	1	—	Bartók György dr.	10	—
Apáca község .	4	—	Bácsfalu község	2	—
Anliger Zsigmond	1	—	Becásy József	2	—
Babos Róza .	—	20	Bedő József (Baróth)	10	—
Bajkó Zsigmond	2	—	Bedő József .	—	20
Bakcsi Ferenc	—	30	Bence Zsigmond	1	—
Bakk Attila	1	—	Benedek Gábor	1	—
Baksa Sándor	1	—	Benedek János	2	—
Balázs Gergely .	—	50	Benedek Lajos	—	30
Balázsovich Sándor	1	—	Bene Dávid .	—	20
Balogh Albert	1	—	Bene István dr. .	5	—
Balogh József	2	—	Bene Istvánné	1	—
Balogh Márton	1	—	Benke Irma	—	40

	K	f		K	f
Benke János	—	40	Csutak Sámuel	—	50
Benke János .	—	30	Csutak Teréz	—	20
Benke Juliánna	—	40	Csusz Tamás	—	50
Benke Mária . .	—	40	Csűrös Pál	2	—
Benkő Ferencné	1	—	Damó Lajos .	—	40
Benkő Viktor .	—	20	Danger Alajos	1	—
Berkovics Hermán	—	50	Darányi Ignác	10	—
Bereck István	—	40	Dávid Róza	—	20
Béldi Pál	5	—	Deák Antal	—	40
Bieher Samu .	1	—	Deák és Ferenc	—	50
Biena Tivadar	40	—	Deák Lajos .	2	—
Bikkfalvi Istvánné	—	20	Deák Lajosné	—	10
Binder Jakab	—	40	Deák Sámuel .	—	10
Biró Anna	40	—	Deák Zsigmond	1	—
Biró Mihály	—	50	Demeter Gyuláné .	1	—
Bitay Géza	—	40	Dés város közönsége	5	—
Bitay György	—	40	Déva város tanácsa	5	—
Blau Testvérek	—	20	Diénes Mihály	—	20
Boc Sándor .	2	—	Diószegi Julia	—	30
Bod László dr.	2	—	Dombi Lajos .	2	—
Bodola Sándor	1	—	Domokos András	—	40
Bodor Ida	1	—	Domokos Antal	—	30
Bodor János .	3	—	Donáth Béla .	5	—
Bodor Tivadar dr.	20	—	Doppler Egon	1	—
Bodor Zsigmondné	2	—	Edelstein József .	—	20
Boér Józsefné	—	60	Elie Ranceanu . .	—	20
Bokor Árpádné .	1	—	Erdélyi Gazd. Egyl.	100	—
Borbáth Géza dr.	1	—	Erdélyi Gyula	—	40
Bordás Györgyné .	—	20	Erdélyi Imre	—	20
Brassován Györgyné	—	40	Erdélyi Lajos dr.	2	—
Brázay Zoltán	50	—	Erdélyi Pál . . .	2	—
Butyka Vilmos .	—	50	Erdélyi Muzeum Egyl.	25	—
Bükszádi Takarékp.	5	—	Eszterházy Józsefné gr.	100	—
Ceglédi János	1	—	Farkas Géza .	—	50
Chorus Gyula	1	—	Farcády Sándor	—	50
Cianék N.	1	—	Fay Béla	3	—
Clazi János	—	20	Fejes N. .	—	20
Corbul János .	—	50	Fekete Máté .	1	—
Csánki Gyuláné	1	—	Fenyves Margitka	—	60
Császár N.	—	10	Fenyves Soma dr.	—	50
Cseh Ignác	1	—	Ferenc Lajos .	—	50
Csia György	5	—	Ferenci Miklós	—	40
Csia György	3	—	Finna Mihály	—	10
Csinádi Lajosné	1	—	Fintos Ferenc	1	—
Csontos Olivér	2	—	Finta Imre	1	—
Csutak Álmos	—	20	Fischer Salamon	—	60
Csutak Emma	—	20	Fodor Gyula	2	—

	K	f		K	f
Fogolyán Endre	—	50	Hollaki Arthur	2	—
Forró Imre	—	30	Horváth József	—	50
Ferenc József	—	50	Hum Lázár	—	20
Forró Mihály	1	—	Huska József	—	50
Forró Miklós	—	10	Ignác László	2	—
Friedmann B.	1	—	Imreh Lajos	1	—
Fuchs István	1	—	Imreh János	—	50
Furcsa János	1	—	Imreh Sámuel	1	—
Galló Dénes	1	—	Imreh Zoltán	—	40
Gaszáló László	—	50	Ince Gerő	5	—
Gazda Gyula	2	—	Ince Kálmán	1	—
Gazelli Árpád	1	—	Ince Sándor	—	20
Gábor Dénes	1	—	Istvánfy János	—	50
Gál Antal	1	—	Istvánfyné	—	20
Gál István ifj.	—	20	Izsák Dénes	—	50
Gáspár János	5	—	Izsák Ilona	—	20
Geiger Dávid	—	10	Izsák Lajos	1	—
Gombos József	—	60	Jakabffy Gergely	—	40
Gödri Ferenc ifj.	1	—	Jakabos István	—	10
Gönci Lajos	1	—	Jancsó Lajos	2	—
Görgényi ev. ref. egyhm.	10	—	Jánó Béla	1	—
Gyarmathy Zsigmond	5	—	Joós Elekné	1	—
Gyárfás Áronné	—	20	Joós Elekné	—	50
Gyárfás Árpád	—	50	Joós Imre	1	—
Gyárfás Ferenc	—	30	Józsa Gerő	—	20
Gyárfás Győzőné	—	30	Józsa Sándor	2	—
Gyárfás Mózes	—	50	Kalotaszegi Tak.-pénzt.	5	—
Gyárfás Sándorné	—	30	Karácsonyi Géza	1	—
Gyárfás Zsigmond	—	20	Kardhordó László	1	—
Györbiró Dániel	1	—	Kádár Ferenc	—	40
Györbiró Samu	1	—	Kaposy Albert	—	20
Gyulai Farkas	1	—	Kelemen Lajos	1	—
Hadnagy Károly	1	—	Kell Gyula	—	50
Halász István	—	30	Kemény Kálmán br.	20	—
Haller János gróf	10	—	Keresztes Dénes ifj.	—	20
Haller Jánosné	10	—	Keresztes Józsefné	1	—
Hamar Béla	—	20	Kese Pál	40	—
Háromszéki Tak.-pénzt.	50	—	Kézdivásárhelyi Tak.-p.	5	—
Hegedüs Edéné	2	—	Kilyéni Ferenc	—	60
Hegedüs Sándor	10	—	Kilyéni József	1	—
Heigel Albert	3	—	Kilyén Sándor	5	—
Hencze Imre	—	40	Kiss Béla	—	50
Horváth István	1	—	Kiss Domokos	—	10
Hersényi Béla	1	—	Kiss Endre	—	30
Hersényi Béláné	—	20	Kiss György	—	20
Héjja Gerő	1	—	Kiss Lajos	—	20
Hibbán János	1	—	Klinger Henrik	5	—

	K	f		K	f
Kolca Gábor	1	—	Maksay Mariska	—	25
Kohn Dávid .	—	20	Maksay Mózes	—	50
Kollmann és Keresztes	—	60	Maksay Vilma	—	25
Kónya Antal .	—	40	Maksay Zsigmond	—	25
Kónya Dániel	1	—	Malmos Kató .	—	40
Kónya Domokos	1	—	Massa András id.	—	40
Kónya Gábor	1	—	Massa Mihály	—	20
Kontzné .	1	—	Málik Józsefné	—	30
Kósa Dávid	—	40	Málik Loránd	2	—
Kósa János .	2	—	Málnási Demeter	1	—
Kovács Antal	1	—	Málnási Margit .	—	30
Kovács Áron	—	40	Márky Sándor dr.	1	—
Kovács Dénes	—	10	Márton Gyula	2	—
Kovács Ferenc	1	—	Mayer János	2	—
Kovács István	—	20	Mélikné .	—	50
Kovács József	—	20	Mező Erzsí .	—	10
Kovács Sámuel .	—	10	Mihály József .	—	20
Kovács Sándor (Bpest)	20	—	Mikes Ármin gr. titk. hiv.	5	—
Koválszky Károly		50	Mikes János gróf	20	—
Kovácsnay József . .	2	—	Miske László .	—	50
Kovácsnai Tak.-pénzt.	10	—	Molnár Andrásné	—	20
Kozma Lajos	1	—	Molnár és Pintér	1	—
Köblös Zoltán	—	50	Molnár Imre	—	40
Kövér András	4	—	Molnár József	—	20
Kristály Balázs .	2	—	Molnár Józsefné .	—	20
Kristóf György dr.	1	—	Molnár Viktor	2	—
Kun Géza .	1	—	Nagy Ágnes	1	—
Kunság Dávid .	—	30	Nagy András	—	40
Kupferstich Ármin dr.	1	—	Nagy Áron	2	—
Kutean Prokop .	—	50	Nagy Áron	1	—
Kutyfalvi ev. ref. egyh.	—	50	Nagy Dénes	1	—
Lányi Jakab .	1	—	Nagy Dénes	—	10
Láposy H. János	1	—	Nagy Domokos .	1	—
Lázár I. gr. .	1	—	Nagy Elek utódai	—	40
Leonhard Samuel	—	20	Nagy György	2	—
Lickl Károly	1	—	Nagy Gyula	1	—
Lippe Károlyné .	1	—	Nagy Gyula	—	50
Liszul György dr.	1	—	Nagy Imre	—	20
Lukó N.	—	40	Nagy István	—	50
Lurc János . . .	—	10	Nagy József	2	—
M. kir. csendőrör.	1	—	Nagykőrösi főgimn. tan. kar	5	—
Magy. Tud. Akadémia	50	—	Nagy Lázár	—	40
Majzik Mariska	1	—	Nagy Ödön	1	—
Makkai D.	1	—	Nagy Sándor dr.	5	—
Maksay Ilona	—	25	Neumann Gerő .	1	—
Maksay János .	1	—	Német Mihályné	—	20
Maksay Jánosné	1	—	Ohenui Győző	2	—

	K	f		K	f
Ősz Salamon	—	40	Soós Sándor .	—	30
Ötves Pál	2	—	Solymosi András	—	20
Papp N. .		40	Sorbán János	1	—
Pap József	1	—	Sorbán János	—	60
Pap László	1	—	Springer Ignác	—	30
Pálmai Lenke	2	—	Sütökd Gyula		50
Palugyai Jenő	—	30	Szabó István	—	60
Pársián Kálmán .	50		Szabó Ferenc	—	60
Pnu Árpád	2	—	Szabó Ferenc	—	20
Péter N. .		40	Szabó Juliska		10
Péter Károly .	2	—	Szabó Ödön		40
Péter Károly ifj.	2	—	Szadecky Béla	1	—
Pogány Árpád	2	—	Szacsvey Sándor	10	—
Popovics András	—	20	Szakács István	—	20
Pümkösti Ferencné	1	20	Szász András	1	—
Pümkösti Lajos	—	30	Szász Jenő		40
Rapó N.	—	30	Szász József . .	1	—
Ravasz János	2	—	Szászrégen v. tanácsa	3	90
Rác István .	5	70	Szászvárosi Tak.-pénzt.	—	30
Ráckövy Samu dr..	2	—	Szeiler Rezsőné .	2	—
Rác János	—	10	Szentiványi Gyula .	—	50
Rác Károly .	—	50	Szentiványi Józsefné	—	20
Ráduly Kálmán	—	60	Szentiványi Józsefné	1	—
Rápó József	—	20	Szent-iványi Miklós	5	—
Rápolti Mózes	1	—	Székely E.	1	—
Román Mihály	—	40	Székely János	—	20
Rozenfeld Izidor		30	Széll Kálmán	2	—
Salamon János	1	—	Szilágyi Ferenc	1	—
Salamon Mária	—	20	Szőke Ádám .	1	—
Salamon Rezső	—	50	Szőrcsey Vince	1	—
Sándor István	—	10	Tamó Gyula	1	—
Sándor János	2	—	Tankó Béla	1	—
Sándor János	2	—	Tinhei Antal .	—	20
Schiber Kálmán.	1	—	Thury Zsigmond	—	50
Schmidt Edéné	1	—	Tompa Albertné	1	—
Schneider József .	—	20	Toth Miklós	2	—
Schusztér Mihály . .	—	50	Toth Zsigmond	—	50
Sepsiárkosi Tak.-pénzt.	4	—	Tyza György		50
Serester Sándorné	1	—	Ugron Iános . .	2	—
Séra Lajos	2	—	Ujjvárossy József	40	—
Séra Tamás	4	—	Ujjváry Imre . .	—	50
Sigmond Béla	—	40	Urszuleszku Istvánné	1	—
Sigmond Lajos .	1	—	Ütő Elek id. .	—	20
Sigmond Sámuel	1	—	Ütő Elek ifj. .		30
Simon Ferenc	2	—	Vajda István	—	20
Simonfi János	—	10	Vajna Gábor .	1	—
Sipos Samu	5	—	Vajna István	1	—

	K f		K f
Vajna Istvánné	1 —	Vollancs Miklós .	1 —
Vajna Károly	2 —	Zajzon László .	— 20
Vajna Mihály .	1 —	Zakariás János dr. .	20 —
Vatentyne Antal	— 50	Zathureczky Gyula .	40 —
Váncsa János	1 —	Zathureczky József	19 —
Várady L. A. dr.	2 —	Zayzon Béla .	1 —
Vásárhelyi Ferenc	1 —	Zayzon Béláné .	2 —
Veres Károly .	1 —	Zágoni ev. ref. egyház	3 —
Veres Miklós	1 —	Zoltáni Elek .	2 —
Veres Sándorné özv.	— 18	Zsigmond Imre .	— 50
Veres Muci	— 40	Zsilinszky Mihály .	3 —
Vigh Antal . .	1 —	Névtelen adományok	— 84
Winderlich Hugó	3 —		
Virág Ferenc	— 10	Összesen	1177 02

Az emléktábla létesítésével kapcsolatban felmerült összes költségek **855 korona 58 fillért** tettek ki s így fenmaradt még **321 korona 44 fillér.**

E fölösleget a kollégiumi előljárásság ezen emlékfűzet költségeinek résztlrlésére fordította.

Igy egyfelől a magasztos lefolyásu emlékünnepeylen kifejezésre jutott általános óhajtásnak is eleget tett, másfelől a gróf **Mikó Imre** emlékéhez méltó célt szolgál.

Az emlékkönyvek értékesítése után esetleg mutatkozó felesleget egy intézeti **d i s z - z á s z l ó** költségeire szántuk, melynek beszerzését az 1905. évi országos ifjúsági tornaversenyrl hazatérő győztes tornászcsapatunk ünneplése alkalmából, a közönség kezdeményezése alapján határoztuk el.

E lobogó alatt akar tovább haladni ifjú intézetünk amaz uton, melyet az alapítók szellemének örök lobogásu fáklyája világít meg.

Édes magyar hazánk s anyaszentegyházunk javára, előhaladására irányuló törekvéseink között a magyar társadalomnak anyagi és erkölcsi támogatására jövőben is bizalommal számít s az eddig tanusított áldozatkészségért pedig minden nemes adakozónak ez uton fejezi ki köszönetét

a kollégiumi előljárásság.

II.

Gróf Mikó-ünnepély az intézetben.

1905. október 18.

Az ev. ref. Székely Mikó-Kollégium előljárósága és tanári kara, mivel a tanuló ifjúság az iskolai év megnyitása előtt rendezett zabolai emlékünnepélyen a maga egészében nem vehetett részt, 1905. október 18-ikán iskolai emlékünnepély keretében is felújította az iskola nagy alapítójának százados emlékét.

Az ifjúság ünnepélyének fényét és jelentőségét nagy mértékben emelte az a körülmény, hogy az Erdélyi Ev. Ref. Egyházkerületi Egyházi Értekezlet folyó évi közgyűlését az ünnepéllyel kapcsolatba hozva, városunkban tartotta meg abból a célból, hogy ez alkalommal hálaáldozatukat a kegyelet oltárán az Egyházi Értekezlet tagjai is bemutathassák a néhai nemes gróf emlékének, a ki nemcsak mint kollégiumunk alapítója, hanem mint egyházkerületi főgondnok is beírta nevét az örök élet könyvébe.

Az ünnepélyen, mely a város és vidék előkelőségeinek élénk érdeklődése mellett folyt le, az Egyházi Értekezlet testületileg vett részt.

1. Az ünnepélyt a kollégiumi zenekar játéka nyitotta meg Meyerbeer „Próféta“ c. operájából előadott szép részlettel.

2. A kollégiumi énekkar az ifjúsági zenekar kíséréte mellett a „Bünbánó imáját“ énekelte el Händel „Rinaldo“ c. operájából, nagy sikerrel.

3. Gróf Mikó Imre emlékét Molnár Lőrinc, főgimn. r. tanár újította fel buzgóságtól áthatott, eszmékben, gondolatokban gazdag s a kollégium alapítása körül szerzett érdemeit és egyéb dicső alkotásait is történeti sorrendben felsoroló, szép emlékbeszédében.

Molnár Lőrinc emlékeszédé.

E kollégium a magyar társadalommal karöltve a mult hónap 4-én Hidvégi gróf Mikó Imre emléket ünnepekte, midőn Zabolán azt a házat, melyben azelőtt száz évvel született, emléktáblával, márványba vésett betűkkel jelölte meg.

Szükebb, mintegy családi körben, e teremben, melybe imádkozni, a jövőre segedelmet kérni, a multért hálát adni, melybe imel emlékezni is járunk, melynek falairól a jelesek képei közül az övé is alátekint: Hidvégi gróf Mikó Imre emléket ünnepejük ma is nemes ifjúság, hogy életéből mindazt, a mi el nem muló, szived táblájára írassuk föl.

Ez az ünnep a tiéd. Mi, az előjáróság, a tanári kar és az érdeklődők csak a keretet adjuk hozzá érette, de éretted, kinek nemesítése lelkünknek soha nem könnyebbülő, gyönyörűséges terhe.

Nincs nagyobb erény a hazaszeretetnél. És ha ez erény az anyaszentegyház szeretete erényével olvad össze: kiemeli a halandót a halandók sorából és oly magaslatra helyezi, melyre szent hevülettel néz az egymás nyomába lépő nemzedék, mely fölött végtelenségbe lobogó fátylával suhogtatja szárnyait az élet géniusza.

Jer, nemes ifjúság e magaslatához és attól, ki rajta áll, tanul meg a magasságba vivő utat!... Emlékezzünk!

Hidvégi gróf Mikó Imre, egy ős székely család utolsó férfi sarja, mert fiugyermekei meghaltak, Erdély Széchenyije, a székelyek atyja, e kollégium második alapítója — kinek jelmondata: Et facere et pati fortia — született 1805. szeptember 4-én, meghalt 1876. szeptember 16-án. Teste a kolozsvári nagy temetőben pihen.

Életkora szinte innen maradt a zsoltáíró által kijelölt határon, de gazdagságban meghaladta a zsoltáíró által megénekelt, imába foglalt életkort.

A tájon, hol a bércek fején hókorona csillog s a bércek aljában, tavaszi pompában virágok feselnek, a tájon, mely fölött futó felhőre rajzolódik Bálványos romja: látta meg ő is — mint zágoni Mikes Kelemen és kőrösi Csoma Sándor — a napvilágot. E tájon, melynek egén — mesés multról beszélve — fehér utat tapos a hunnuszok rohanó tábora: szövődtek vidám fényből, fényes jövőről gyermekkori álmái.

Életét édes anyja — mondhatni — életével váltotta meg, mert születése után nemsokára meghalt. A gyermeket a nagyszülők nevelték, neveltették. A nagyenyedi főiskola elvégzése után a maros-

vásárhelyi királyi táblához kancellistának esküszik föl és ettől kezdve 1847-ig, mikor országgyűlési választás folytán erdélyi kir. kincstárnok lesz, pályája folyton emelkedik. Még magasabb kitüntetés is vár vala reá, ha a fejedelmi kegy elől szerényen ki nem tér.

1848. októberben az agyagfalvi réten, az ős, székely gyűlésen mint elnököt látjuk. És e gyűlés erkölcsi sikere, azon a székely név becsületének megmentése, az ő érdeme.

Ekkor már a turulmadár vijjogása rázta föl a lelkeket szerte e hazában. És nem törődve az őt fenyegető veszéllyel, nem a gyanusítással: 1848. decemberben az erdélyi királyi főkormányshoz orvoslást sürgető iratát személyesen viszi el az Olmützben székelő uralkodóhoz... Fogva tartották...

Mig itthon megújulnak a bibliai csaták képei, ismétlődnek Gibeon és Ajalon csodái, trombiták harsogó riadalára romba dől Budavár fala: addig az ő lelke kinos bizonytalanságban vergődik idegen földön, érezte, hogy fájának csillaga leáldozóban van. Szívét Jeremiás fájdalmai dúlják a szent hely, a magyar Sion romlásán. Leveleiből mintha kisirna a számkivetett római keserősége:

Jaj nekem, hogy itt kell maradnom!
Menjete, de csak úgy, mint száműzöthöz illik.
E boldogtalan idő külsője legyen rajtatok.
Nem ragyogó betűkkel írtalak.
Piros pecséttel meg nem pecsétellek.
Nem találhatnak a gyászhoz ezek.
Nevető levelek tulajdonai azok...
Ti csak legyetek az én sorsom tolmácsai

Az elbukás után, 1849. októberben kap engedélyt a visszatérésre. Szerte nézett és nem lelé honát a hazában... Talált idegen uralmat és tapasztalta mindenütt mindenben a gyáva zsarnokság dühét, mely őt sem kímélte meg. Egy pillanatra elcsüggedt a csóhtokkal borított mező láttára, de csak egy pillanatra, mert megcsendülnek lelke mélyén jelmondata biztató igéi: Et facere et pati fortia. És a halált megölő hit erejével áll a leányzó mellé! Egy Megváltó életet adó hangjával szól a meggyalázotthoz, a mélyen alvóhoz, az imádott hazához: Kelj föl!...

Zajtalan munkára veti kezeit, mert minden lépését, minden tettét figyelemmel kísérték, szinte számon kérték. Csak 1861-ben lép a nyilvánosság elé újból, mint erdélyi főkormányshoz elnök. Ez állásáról azonban nemsokára lemond. Hazafias érzelme megbotránkozott azon, hogy az erdélyi országgyűlés helyéül egy száz

és oláh fészket, Nagyszebent tüzték ki. 1865. őszén a kolozsvári országgyűlésen látjuk, ugyanez évben a pestin is, mint képviselőt. 1867-ben pedig közlekedési miniszter lesz. És ezzel politikai pályájának legmagasabb lépcsőfokára is felhágott.

Az ő személye a megalakult kormányból nem maradhatott ki. Be kellett tölteni a két ország közötti űrt, megismertetni Erdély helyzetét, védelmezni életérdekeit, de másfelől szűkebb hazája fiait is közelebb kellett hozni ama magasabb állásponthez, melyről a helyi érdekeknek alá nem rendelhető közérdek világosan fölismerhető. És e feladatnak akkor rajta kívül más nem felelhetett meg, rajta kívül, ki lelkének minden vágyával, erejével csüggett az egységes magyar állam eszméjén. A két ország teljes uniója legnagyobb részben az ő érdeme.

Azonban Hidvégi gróf Mikó Imre még sem a politikai, hanem a társadalmi élet mezején magaslik ki. Mint társadalmi reformátor hagy maga után el nem muló emléket. Minél fönnebb emelkedik a politikai pályán, annál nagyobb befolyást gyakorol honfitársaira. Felkarolta és felkaroltatta a nemzeti nyelvet, az ismeretek terjesztését, a jótékonyági és közművelődési intézményeket egyaránt. Eszméket ad és az eszméket győzelemre viszi. Fölrázza a szunnyadó közérdekeltséget és magasztos példájával a munka terére vonja, ha kell, korbácsolja a lelkeket.

A kolozsvári nemzeti színház fölsegélése és megtartása Urbán törekvéseivel szemben a nemzetnek, az Erdélyi Múzeum-Egylet megalapítása 1856—1859-ig, melyre egész vagyont adott, a kolozsvári egyetem felállítása stb. stb., mind az ő nevéhez fűződik. Mint kollégiumi és egyházkerületi főgondnok a szabadságharc viharaiiban elpusztult, a mócok által feldúlt nagyenyedi főiskola vagyoni állapotát rendezi, gyűjteményeit gazdagítja. Támogatja a szászvárosi kollégiumot is, a szegény egyházközségek egész sorát. Iskolákat épített, alapítványt tesz a kolozsvári theol. fakultásra és így annak is első fundátora.

Munkássága kihat az irodalmi térre is: történetbuvár. Elfeledett nevek, elfeledett dolgok tolla alatt nyernek új, méltó életet. Bod Péter és Benkő József élete és munkái, Erdély különválása Magyarországtól, a Kiovi csata kiadása stb. stb., az irodalomban is diszes helyet biztosítanak számára.

Gróf Széchenyi István áldásos működésével egy nemzet fásultságát törte meg. Hidvégi gróf Mikó Imre tovább megy. Akkor jön, mikor e nemzet külső csapások sulya alatt roskad össze.

Jön, összegyűjteni a szétszórt csontokat, életet lehelleni azokba, fölébreszteni a leányzót. Jön, szívében mély és fájó nyomokkal, de kibontakozva a csüggedés ölelő karjai közül. Jön, erőt önteni a kedélyekbe, föltámasztani a haldokló hitet, munkára szólítani mindenkit, építeni és építtetni a romok fölött is, a romokból is az édes hazát.

Anyaszentegyházát, ennek ügyeit, mint a rajongó Simeon a templomban a Messiást, imádattal öleli magához és midőn biztató jelen, szebb jövő hite mosolyog szívében: feledi a gyanúsítást, a családi életben ért sokszoros szenvedéseit is, boldogan várva a halált, mert látták az ő szemei Izrael dicsőségét.

Et facere et pati fortia — Romanum est!

Szerette hazáját és anyaszentegyházát és e szeretet nem nagyhangu szavakban, hanem munkás életben nyilvánult.

Szeretetének emanatioja kollégiumunk is. Ezért ünnepeünk és emlékezzünk ma is nemes ifjúság! Ez alkalom adja meg nekünk születése óta száz esztendő leforgásával, hogy életéből mindazt, a mi el nem muló, szived táblájára írassuk föl.

Azonban az igazsághoz hiven meg kell mondanom, hogy kollégiumunk alapvetője — noha neve ott ragyog — nem ő. Az önkényuralom korában a protestáns szabadság végső menedéke, a Háromszék területén alakult Rikánbelőli Kommunitás melynek szegletköveit apáitok még a nagy fejedelmek idejében rakták le — a kezdeményező és általa a te néped, a székely nép az alapvető. E Kommunitás zászlójára fölesküdt apostolok, midőn magyar kézben nem villoghatott többé a testi fegyver, szellemi fegyverről gondoskodnak. Községről-községre zarándokolnak. Ajtóról-ajtóra zörgetnek. Fölverik a paloták és kunyhók reménytelen némaságát. És a székely kar kinyulik. Gazdag és szegény, nagy és kicsiny összeadja aranyait, filléreit, hogy e kollégium első fundátora legyen és címe-rébe vesse örökre a székely nevet.

Igy nyílik meg 1859-ben elemi iskolával a gimnasiumi első osztály. Azonban a teljes gimnasium még csak prófécia. Hogy valósággá váljék, sokszoros áldozatra volt szükség. És bár e város — nem számítva egyesek kisebb-nagyobb adományait — lassanként több mint százezer koronával járul a felséges célhoz, talán máig se testesült volna meg az ige, ha Hidvégi gróf Mikó Imre 1876. márcz. 19-én kelt testamentumában eddigi alapítványait százhuszezer koronával be nem tetőzi... És innen a „Mikó“ név. Ezért e név tulajdonosa a második alapító.

Et facere et pati fortia !

1888-ban biztos az államsegély is. 1892-ben, e mostani diszes épületben elemi iskola nélkül kezdi meg működését a nyolc osztályu gimnasiun, mely az erdélyi reformált egyházkerület hasonló intézményei között korra tehát a legfiatalabb, de a mi az előhaladást illeti, mert tanárai és növendékei kötelességtudók, mert Mikó szelleme is ihleti, — nem a legutolsó !

Nemes ifjúság ! E kollégiumnak egy állam, a magyar állam, — egy város, Sepsiszentgyörgy városa, — egy anyaszentegyház, a reformált anyaszentegyház, — egy nép, a székely nép és Hidvégi gróf Mikó Imre adtak életet, nevet.

A második alapító emlékéhez akkor leszte hivek, ha ama magaslat előtt, melyre őt kettős erénye emelte, hódolattal hajoltak meg és szent fogadást teszte ma, hogy e hazát, melyen kívül a nagy világon nincs számodra hely, mely ápol és eltakar, melynek minden porszeme hősök, dicsők vérével elegyült, ezt a várost — anyaszentegyházakat, mely az isteni és emberi jogok szövéténekét égeti, — fajotokat és e kollégiumot úgy fogjátok szeretni és szolgálni majd az adott talentumok szerint a kimutatott munkakörben, mint Hidvégi gróf Mikó Imre szerette és szolgált mindezeket . . .

A kinek ma emléke áldott, nemcsak testi és lelki vagyonát, nevét, de pecsétgyűrűjét is nekünk adta. E pecsétgyűrűn a nap és hold képe e felirattal látható : „Legyen világosság !“ A nap és hold az ő székely cultus symboluma : oltárain hajdan Hadur tisztelétére füstölgött az áldozat. Mint természeti valóság mindkettő a magasból szór világosságot alá, hogy szétszaggassa a halál köntösét, a sötétséget. E symbolummal — mely azóta kollégiumunknak cimere is — olvadt össze a nagy alapító élete. Lelkének egéről szüntelen szórta a világosságot, hogy a szívek oltárain az Isten és a haza szeretete tüztét gyujtsa föl. Fényét a tudatlanság ellensége, a protestáns fejlődés gyönyörűsége távlatába veti : e távlatban ott lebeg előtted, kövesd, hogy életéből mindaz, a mi el nem muló, legyen a tied, hogy megtaláld, melyen áll, a magaslatnak útját . . . Ugy legyen !

* * *

4. A kollégiumi zenekar Mascagni : „Parasztbecsület“ operájából „Intermezzo“ c. részletet adta elő, Vajna Ádám VIII. o. tanuló zongora- és Szilágyi Béla IV. o. tanuló harmonium kísérete mellett. A kiváló precizitással előadott zenedarabot lelkes tapsal jutalmazta a közönség.

5. „A dicső emléke“ szép műdalt Deák Gerő letételében a kollégiumi ének kar adta elő nagy hatással.

6. Ráduly Dénes VIII. o. tanuló lelkes előadással szavaltta el Szabó Jenő: „Mikó Imre emlékezete“ c. magas szárnyalású ünnepi ódáját, melyet a zabolai emlékünnepegy alkalmára írt.

7. A kollégiumi ének kar a „Szózat“-ot énekelte el.

8. Végül a „Hunyadi induló“-t adta elő a kollégiumi zenekar.

Ennek meghallgatása után a közönség mehatottan és fenkölt érzelmekkel eltelve távozott a szép emlékünnepegyről.

Az ünnepgy alkalmából a „Magyar Történelmi Társulat“ a kollégium előjáróságához következő üdvözlő sorokat küldötte:

76---1905.

Az ev. ref. Székely Mikó-Kollégium méltóságos
előjáróságának

Sepsiszentgyörgy.

A M. Tört. Társulat hálás köszönettel vette azon meghívót, mellyel a kollégiumi előjáróság, a tanári kar és az ifjúság, a gróf Mikó Imre születésének századik évfordulója alkalmából e hó 18-án tartandó emlékünnepre meghívni kegyeskedett.

S hogy ezen, inkább szük családi körben leendő ünnepből — a megboldogultra emlékezevn — mi is részt kívánunk magunknak, abban a lelki rokonságban leli magyarázatát, a mely Mikó Imrét egyik legnagyobb alapítványa melletl mint történetírót is társulatunkhoz kötötte.

Gróf Mikó Imre áldásos élete nyitott könyv, melyből a fajáért, nemzetéért minden áldozatra kész nemes lélek egész nagyságában tündököl felénk.

A faj- és hazaszeretettől aggódó nagy lelke sughatta neki, hogy az elnyomatás szomorú napjaiban az Erdélyi Muzeum Egyletnek többekkel együtt való megalapítása melletl, a székelység támogatásával szülőföldjén is templomot építsen az ifjúságnak, a hol a hazáért élni, dolgozni, tűrni, szenvedni s ha a sors ugy hozná magával — meghalni is tanuljon.

Ezek után a M. Történelmi Társulat az elismerés és a hála érzelmeivel ünnepli a „Székely Mikó-Kollégium“-mal együtt egyik legnagyobb alapítójának, legelső elnökének, Hidvégi gróf Mikó Imrének egyik legnagyobb alkotása színhelyén felújított emlékezetét.

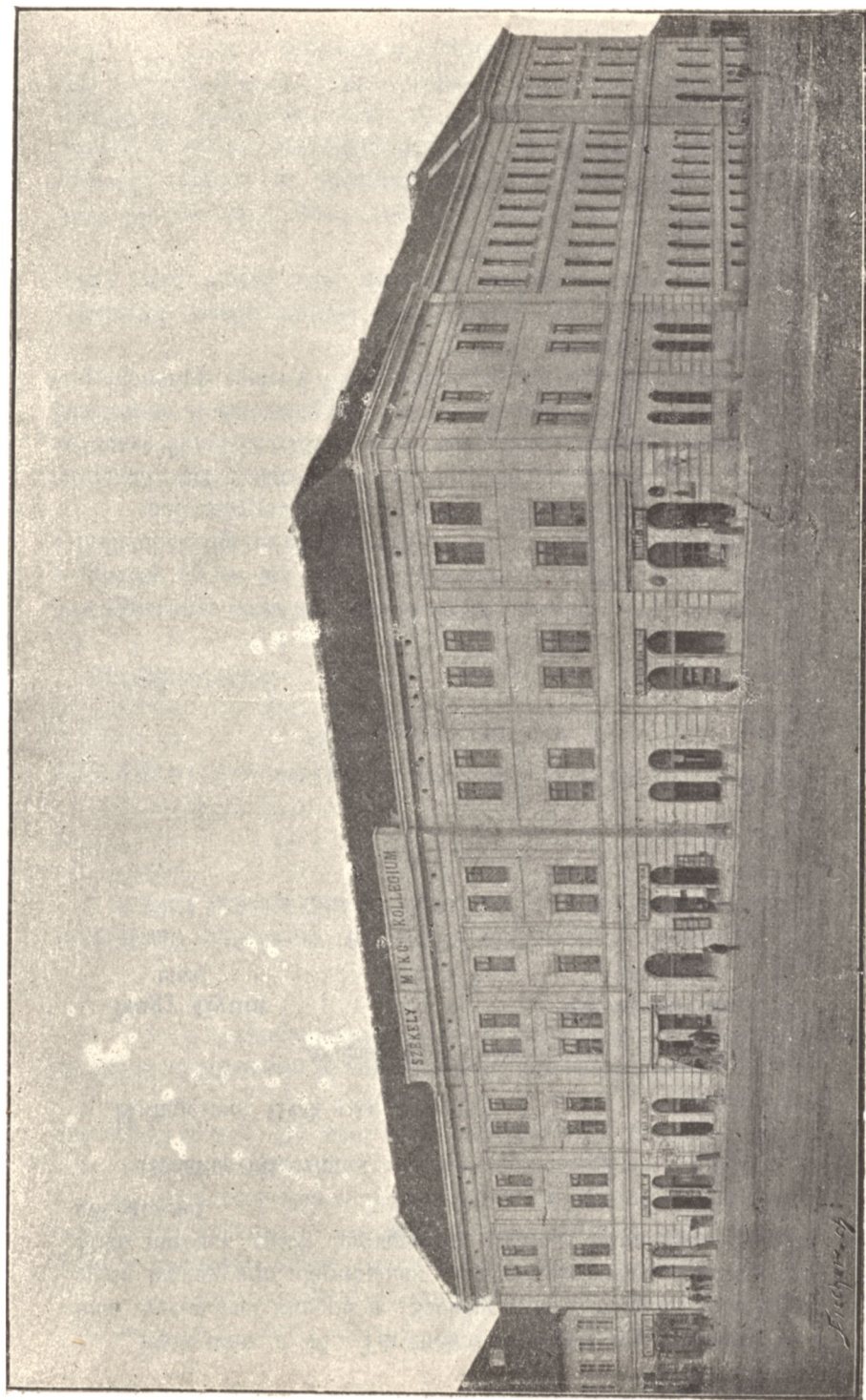
Hazafias üdvözlettel

Budapesten, 1905. okt. 15.

Az elnökök távollétében :

Nagy Gyula
titkár.

Barabás Samu
jegyző.

AZ EV. REF. SZÉKELY MIKÓ-KOLLÉGIUM.

